

LA TRANSICIÓ ESPANYOLA (1970-1982)

**De la Dictadura
Franquista
a la Restauració
Monàrquica.**

**Història d'una lluita i
d'una traïció**

Felipe Alegría i Teo Navarro

Presentació de l'edició	4
Introducció	5
01. Un context marcat per un ascens revolucionari internacional i la fi del “boom” econòmic que va seguir a la II Guerra Mundial	8
02. La situació econòmica a la mort de Franco	10
03. El moviment obrer al capdavant de la lluita antifranquista	11
04. La mort de Franco i la restauració monàrquica	14
05. Reforma del franquisme o ruptura revolucionària?	16
06. La matança de Vitòria el 3 de març de 1976 posa al règim a la vora de l'abisme	19
07. Govern Suárez: la reforma es posa en marxa	23
08. La resposta a la matança d'Atocha, una nova oportunitat perduda	26
09. La legalització de l'esquerra i les eleccions generals de juny de 1977	29
10. Els Pactes de la Moncloa i la subordinació als interessos de la patronal	31
11. Les reivindicacions nacionals	34
12. Les eleccions sindicals	36

13. S'aprova la Constitució	37
14. Les eleccions legislatives i municipals de 1979 i l'abandonament formal del marxisme del PSOE	38
15. L'última gran onada de mobilitzacions de la Transició. L'assassinat de Yolanda González	40
16. El El final d'un cicle: reflux de la mobilització	43
17. El segon govern Suárez i l'aprovació els Estatuts d'Autonomia	44
18. La La intensificació de l'activitat d'ETA i de la ultradreta	46
19. La conspiració colpista del 23-F	48
20. L'agonia d'UCD	50
21. El triomf electoral del PSOE a l'octubre de 1982 i la integració a la Comunitat Europea	52
22. Algunes conclusions mirant al futur	54
Annex	
-Cronologia de la Transició	56
-Dades addicionals sobre els anys posteriors a 1983:	69
-Dades addicionals d'interès sobre anys anteriors a 1970:	69

Presentació de l'edició

Tenim la satisfacció de tornar a publicar aquest text de setembre de 2008 sobre la Transició espanyola. El dediquem especialment a les noves generacions que s'incorporen a la lluita. Desvetllar la veritat del que va passar és completament necessari per poder desemascarar el relat oficial sobre la Transició, una estafa històrica de proporcions formidables només possible per la complicitat de totes les forces socials i polítiques, de dreta i "esquerra" que van donar origen a el règim monàrquic i el segueixen sostenint.

Com diu la introducció que segueix, cal rescatar la veritat per "recuperar el fil històric de la lluita revolucionària i donar una base de suport sòlida a la la batalla per acabar amb el règim monàrquic i obrir el camí per a la transformació socialista".

JUNY 2021

Introducció

“El passat 2008, en plena crisi econòmica, els defensors del règim monàrquic han celebrat sense pena ni glòria el 30è. aniversari de la Constitució que va segellar el pacte de la Transició. Quan parlem de la Transició ens estem referint a aquesta etapa de la història recent en la qual el sagnant règim totalitari franquista, sorgit de la Guerra Civil amb la missió de destruir qualsevol vestigi del moviment obrer organitzat i tota expressió nacionalista, es “va transformar” en el règim actual. L’inici de la Transició se sol establir al novembre de 1975, data de la mort de Franco, encara que, en un sentit ampli, la Transició comença després de les protestes contra el Consell de Guerra de Burgos de desembre de 1970, que van donar pas a una crisi oberta del règim franquista. Podem dir també que la Transició es tanca, amb el triomf electoral del PSOE a l’octubre de 1982, que el converteix en gestor directe del nou règim, en alternança amb els hereus polítics del franquisme.”

Amb escasses i honroses excepcions, la Transició espanyola és presentada com una reeixida empresa que va permetre a la societat espanyola convertir-se en una moderna democràcia europea, com a resultat del compromís democràtic del rei Joan Carles I, de l’habilitat d’Adolfo Suárez al capdavant dels polítics aperturistes del franquisme i de l’actitud responsable dels dirigents de l’esquerra, especialment Santiago Carrillo i Felipe González.

No obstant això, 30 anys després, una nova i encara incipient generació de joves que no va viure la Transició i no se sent compromesa per aquells pactes, ha començat a aixecar la reivindicació republicana per a expressar el seu rebuig a un règim al qual “li diuen democràcia i no ho és” i en el qual no caben les seves aspiracions polítiques i socials ni el dret dels pobles a l’autodeterminació.

Davant la versió oficial, feta a la mesura dels interessos de la classe dominant i de l’esquerra institucional, convertida en part consubstancial del nou règim, és necessari **rescatar la veritat històrica i desemmascarar l’enorme estafa** que va suposar la Transició per a les aspiracions del moviment obrer i popular, de la joventut i de les nacionalitats. Aquest rescat

és del tot necessari per a recuperar el fil històric de la lluita revolucionària i donar una base de suport sòlida a la batalla per acabar amb el règim monàrquic i obrir el camí per a la transformació socialista.

Tal com succeeix amb la revolució espanyola dels anys 30, la versió oficial de la Transició, pretén silenciar el paper transcendent de la classe obrera, la mobilització de la qual va adquirir una participació massiva i un esperit de combat extraordinaris, al capdavant de tots els oprimits i en aliança amb un poderós moviment de les nacionalitats, especialment al País Basc. En realitat, a partir de la revolució portuguesa de 1974 i, en particular des de la mort de Franco al novembre de 1975, el país va viure una **situació prerevolucionària** que duraria fins a les eleccions de juny de 1977 i el desenvolupament de la qual amenaçava amb escombrar un ordre polític i social que trontollava després de la mort del dictador i amb obrir pas a un torrent revolucionari encara més poderós que el que s'havia desfermat a Portugal després del derrocament de la dictadura de Salazar. A desarticular aquest moviment van dedicar totes les seves energies les direccions polítiques i sindicals del moviment obrer: el PSOE i UGT d'una banda i per un altre el PCE i Comissions Obreres, amb especial responsabilitat aquests últims, en aquells dies clarament predominants entre els treballadors/es.

Després del desencadenament de la revolució portuguesa, l'imperialisme americà i europeu, la gran burgesia espanyola i la majoria de les forces franquistes ja no tenien dubte que havien de reformar el règim si volien assegurar la continuïtat del domini del capital: "Alguna cosa ha de canviar perquè tot segueixi igual". Els historiadors oficials parlen de la destresa política del rei Joan Carles I, d'Adolfo Suárez i dels caps franquistes "aperturistes", dedicats en cos i ànima a salvar els seus privilegis i els de la seva classe en una situació extremadament crítica. No serem nosaltres els qui neguem habilitat a aquests personatges sense escrúpols, però no hi ha dubte que les coses haguessin resultat molt diferents si la **direcció del moviment obrer hagués estat en altres mans que les dels Carrillo i González**, que van utilitzar l'enorme cabal de confiança que els treballadors i la joventut van dipositar en ells per a traïr-los sense cap mirament.

El rei triat per Franco i els jerarques franquistes no van canviar els "Principis Fonamentals del Moviment" fins que no van obtenir garanties dels

caps del PCE i el PSOE. El PCE va ser legalitzat quan Santiago Carrillo es va comprometre davant Adolfo Suárez a acceptar la monarquia restaurada per Franco, la bandera vermella i groga amb la qual els feixistes van guanyar la guerra i la unitat indissoluble d'Espanya. Carrillo i González es van comprometre a no qüestionar la continuïtat dels principals aparells d'Estat i al fet que no es demanessin comptes a ningú pels crims del passat, molts ben recents, ni per l'espoli i el robatori que havien comès massivament. Les direccions nacionalistes burgeses basca i catalana també es van prestar al joc, en renunciar al dret a l'autodeterminació a canvi d'administrar la seva "autonomia". La pròpia Constitució va començar a elaborar-se després de la garantia de contenció laboral donada per CCOO i UGT en els Pactes de la Moncloa. A canvi d'acceptar la negació del dret d'autodeterminació i de no posar en qüestió la pervivència de l'exèrcit del 18 de juliol, dels jutges franquistes, de la Guàrdia Civil i la policia torturadores, de mantenir la preeminència dels llavors set grans bancs i els privilegis de la jerarquia catòlica, l'aparell franquista concedia a l'anomenada oposició democràtica un lloc al sol en el nou Parlament, les noves Autonomies i els ajuntaments democràtics.

Un context marcat per un ascens revolucionari internacional i la fi del “boom” econòmic que va seguir a la II Guerra Mundial

La crisi del règim franquista es produeix en un marc internacional marcat per l'ona revolucionària de finals dels anys 60, les fites principals dels quals van ser: el **Maig del 68** francès, que va mostrar que la revolució socialista a Occident no era una quimera impossible; l'aixecament, el mateix any, contra la burocràcia estalinista a Txecoslovàquia (la **“Primavera de Praga”**, que va acabar en una sagnant derrota) i la gran onada de vagues a **Itàlia**, l'any 1969. Aquest ascens internacional va obtenir l'any 1975 una enorme victòria, amb la derrota política i militar de l'imperialisme nord-americà, obligat a abandonar **Vietnam** de manera humiliant.

Aquestes convulsions acompanyaven a la **fi del període històric excepcional de creixement econòmic posterior a la II Guerra Mundial**, al qual els francesos diuen “els 30 gloriosos”. Un període marcat per un pellongat “boom” econòmic, que havia permès importants conquestes socials, en particular a Europa. No obstant això, l'any 1973 va començar una llarga crisi capitalista, que es va presentar sota el títol de la “crisi del petroli”. Dos anys abans Richard Nixon havia suspès unilateralment la convertibilitat del dòlar en or, posant fi als acords de Bretton Woods que havien estat signats al final de la II Guerra Mundial. L'abandonament unilateral de Bretton Woods va ser expressió palpable que entràvem en un nou període, que s'allarga fins avui, molt més agitat i complex.

A l'escalfor de la crisi, el capitalisme es va plantejar ja l'objectiu de **començar el desballestament de les conquestes** de la classe treballadora que s'expressaven en l'anomenat “Estat del Benestar”, així com iniciar una política de recolonització dels països semicolonials. Comencen a despuntar ja llavors elements que més tard es coneixeran amb el nom de neoliberalisme, que es convertirà en una veritable ofensiva mundial a partir dels 80, després de les victòries de Thatcher i Reagan. Aquesta ofensiva, amb els seus alts i baixos, es perpetua fins al dia d'avui a través de les mesures de precarització, privatitzacions, liberalització financera i atacs als drets socials i als serveis públics.

En el quadre marcat per l'onada revolucionària de 1968 i la fi del "boom" de la postguerra, va tenir lloc a l'abril de 1974, en plena crisi franquista, la Revolució dels clavells a Portugal. Aquesta revolució va tenir un enorme impacte en l'Estat espanyol. Les raons són clares: va entroncar amb una situació de fortíssim ascens del moviment; va demostrar que les dictadures podien ser enderrocades i, finalment, va arribar més lluny que Maig del 68 en la fallida de l'Estat burgès i en la creació d'organismes de doble poder obrer i popular. La revolució portuguesa va insuflar una força extraordinària a la lluita contra la dictadura, va contribuir al sorgiment d'un moviment de joves oficials anomenat UMD (Unió Militar Democràtica) i va encendre totes les llums vermelles d'alarma de l'imperialisme i la burgesia espanyola. Va ser en aquells dies que, donada la seva extrema feblesa, la burgesia espanyola es va veure obligada a deixar anar llast al Sàhara ("Marxa Verda") i va negociar un acord amb el Marroc, pel qual li lliurava la colònia, desnonant al poble sahrauí.

Cal afegir finalment que tres mesos més tard de l'inici de la revolució portuguesa queia al juliol la **dictadura dels coronels a Grècia**, seguida aviat per la monarquia grega.

La situació econòmica a la mort de Franco

Com abans hem assenyalat, el període final de la dictadura va coincidir amb l'arribada, a partir de 1973, de la recessió econòmica internacional. I amb l'estancament econòmic, va començar a reaparèixer l'atur massiu, que va venir acompanyat d'una enorme inflació.

Davant la falta d'expectatives de guany i la gran incertesa política i social que es vivia a l'Estat espanyol, es va produir una fugida massiva de capitals i una forta caiguda de la inversió capitalista. La desocupació espanyola, que era del 2,6% en 1973, va començar a pujar de manera alarmant: s'havia doblat l'any 1976 (4,9%), va arribar al 12% l'any 1980 i va aconseguir el 22% l'any 1985.

No obstant això, mentre a la resta d'Europa els salaris eren sotmesos a durs plans d'ajustament, a l'Estat Espanyol els sous van continuar creixent per sobre de la inflació fins l'any 1977, amb els Pactes de la Moncloa. Era una inflació desbocada, que va passar del 12% l'any 1973 al 18% l'any 1976 i al 25% l'any 1977. La burgesia, a la defensiva i amb un atur en ascens, necessitava esperar a un altre moment per a primer frenar i després llançar una ofensiva contra els treballadors.

El moviment obrer al capdavant de la lluita antifranquista

El desenvolupament econòmic espanyol, a l'ombra del llarg període de creixement econòmic internacional de la postguerra mundial, va produir un canvi qualitatiu en la composició de la societat espanyola: mentre que al final de la Guerra Civil la majoria de la població activa era pagesa (el 63%), l'any 1975 la població assalariada suposava ja el 70% de la població activa, 9'5 milions sobre un total de 13'4. En bona part procedia de l'enorme flux migratori del camp cap a les grans ciutats industrials. És aquesta classe obrera rejuenida i socialment majoritària la que va protagonitzar la Transició.

Després de l'eliminació física dels militants i la prohibició de les organitzacions obreres per la dictadura franquista, els primers moviments vaguístics importants van ser la vaga general de Barcelona de 1951 (la vaga dels tramvies) i les vagues de les conques mineres asturianes de mitjans dels anys 50, on van aparèixer les primeres Comissions Obreres. En els anys 60 el moviment vaguístic es va intensificar notablement, aconseguint una dimensió sense precedents en règims tan repressius com el franquista. En els primers 70 havia aconseguit un extraordinari desenvolupament i, finalment, a la mort del dictador, va adquirir proporcions enormes¹.

Al capdavant de les vagues es trobava el moviment clandestí de les Comissions Obreres, base de la reconstrucció del moviment obrer organitzat després de la victòria franquista. Les CCOO van néixer i es van desenvolupar com els grans òrgans de lluita unitaris que aglutinaven a l'aclaparadora majoria d'activistes obrers sorgits a l'escalfor de la lluita contra el franquisme. El moviment de les CCOO va tenir diferents expressions. En uns casos eren comissions triades per l'assemblea de treballadors que, recolzades en l'agrupament clandestí dels lluitadors, negociaven per sobre de la representació legal del sindicat vertical². En altres casos la representació legal dels "enllaços i jurats" havia estat

guanyada per la Comissió Obrera de la fàbrica, a la qual se subordinava la representació legal. A les eleccions sindicals de 1975, les CCOO van aconseguir la majoria de la representació legal dels treballadors en el conjunt de les grans empreses, encara que va haver-hi llocs, en particular Navarra, Guipúscoa i sectors fabrils de Biscaia, en què els treballadors van boicotejar les eleccions, desafiant frontalment les estructures del sindicalisme vertical i desautoritzant la política del PCE, que vinculava el seu projecte de sindicat únic dels treballadors a l'“ocupació/trans-formació” de les estructures del sindicat vertical, oposant-se als comitès triats per les assemblees i, més encara, a la seva extensió i coordinació.

Malgrat la repressió³, el règim franquista era incapaç de detenir el moviment vaguístic i organitzatiu dels treballadors, que constituïen la columna vertebral de l'oposició a la dictadura franquista, arrossegant als estudiants, intel·lectuals, sectors de la petita burgesia i de les capes mitjanes i en estreta aliança amb els moviments de les nacionalitats oprimides.

Les reivindicacions de caràcter econòmic i laboral –augments lineals de salari, reducció de la jornada de treball i de l'edat de jubilació o millora de les condicions de treball– es fusionaven de manera natural amb les reivindicacions directament polítiques, ja que les lluites xocaven immediatament amb la repressió i la falta de llibertats democràtiques. Els treballadors reclamaven el restabliment dels drets democràtics que havien estat arrencats per la dictadura, la dissolució del sindicat vertical, el reconeixement de les assemblees i de les comissions triades per elles per a la negociació dels convenis col·lectius, el dret de vaga, la readmissió dels acomiadats i la llibertat dels detinguts. Exigien l'amnistia per als presos polítics, la dissolució de les forces d'ordre públic i llibertats democràtiques plenes. A l'escalfor de la mobilització prenen cos consignes que apuntaven de ple al cor del règim, com enderroquem la dictadura, fora la monarquia o el dret a l'autodeterminació. A partir de 1974/1975 se succeïen vagues generals amb grans enfrontaments amb la policia. Milers de nous activistes sorgien a l'escalfor de la situació pre-revolucionària que es va obrir a partir de la mort de Franco.

La burgesia se sentia impotent per a frenar el moviment. D'una banda, la repressió actuava com un esperó per a la lluita dels treballadors que passava ràpidament de les reivindicacions econòmiques a les polítiques

en el curs de les seves mobilitzacions. Per un altre, el moviment obrer encara no estava degudament emmanillat per una burocràcia dirigent que pogués contenir-lo.

Notes:

1. El moviment va passar de 171.000 jornades de vaga entre 1964-1966 a 1.548.000 en el període 1973-1975. Entre els anys 1976-1978 va aconseguir l'espectacular xifra de 13.240.000 jornades de vaga, gairebé 10 vegades més que en els dos anys anteriors.

2. La CNS, també dita Sindicat Vertical, era el sindicat del règim. Dominat per funcionaris falangistes, s'integrava en l'aparell d'Estat i tenia com a missió controlar a la classe treballadora i impedir qualsevol desenvolupament sindical independent. L'afiliació dels treballadors era obligatòria i d'ella formaven part patrons i obrers. Durant molt de temps, els representants dels treballadors a les empreses, anomenats enllaços o jurats, van ser seleccionats pels funcionaris verticalistes, d'acord amb els patrons, entre els treballadors més reaccionaris i més dòcils.

3. Molts obrers van morir per trets de la policia, es van produir nombrosíssimes detencions, empresonaments i acomiadaments per participar en vagues, reunions il·legals o manifestacions. La repressió va arribar l'any 1972 a la direcció de CCOO amb Marcelino Camacho al capdavant i els seus integrants van ser jutjats i condemnats en l'anomenat Procés 1001, enmig d'un ampli moviment internacional de solidaritat exigint la seva llibertat i la fi de la dictadura.

La mort de Franco i la restauració monàrquica

Franco va morir el 20 de novembre de 1975. Amb el propòsit declarat de deixar-lo tot "lligat i ben lligat", l'any 1969 havia nomenat al Príncep Joan Carles com el seu successor, restaurant la monarquia borbònica com a continuïtat natural de la dictadura franquista, en la millor tradició reaccionària espanyola. Juan Carlos, que ja havia exercit de Cap d'Estat quan Franco va estar malalt, va ser proclamat rei l'endemà passat, jurant davant les Corts franquistes els Principis del Moviment Nacional, base ideològica del règim que justificava l'alçament feixista i el règim de terror posterior.

En el context de crisi econòmica i d'ascens del moviment obrer que hem descrit, la burgesia estava dividida sobre el camí a seguir. Un sector molt important de la mateixa¹ era conscient que la continuïtat de la dictadura, ara amb roba monàrquica, no tan sols aïllava a l'Estat Espanyol de l'"Europa democràtica"², sinó que, més encara, podia donar lloc a un esclat revolucionari semblant o major al de la revolució portuguesa d'abril del 74³. Així, apostava per promoure reformes per dalt que impedissin que la creixent mobilització de les masses pogués desembocar en un procés revolucionari que posés cames enlaire l'ordre social burgès.

Es tractava per tant d'emprendre una difícil reforma democràtica del vell règim, que assegurés la continuïtat dels principals aparells d'Estat i de la dominació del capital. Una reforma que, per a no ser vista com una mostra de la feblesa del règim i un reconeixement de la força obrera i popular, havia de ser lenta, parcial i al voltant de la monarquia borbònica, convertida en pilar central de la continuïtat i la legitimitat del règim anterior.

Notes:

1. Encara que un sector minoritari de la classe dominant i dels aparells d'estat del franquisme, amb un paper rellevant en sectors de la jerarquia militar, s'oposaven no obstant això a qualsevol canvi. Eren els anomenats "ultres".

2. L'Europa capitalista i occidental del moment, amb Alemanya i França al capdavant, era un espai econòmic vital per als negocis de gran part del capital espanyol, que aspirava a ingressar a la Comunitat Econòmica Europea i que tenia estrets llaços econòmics amb aquests imperialismes que, al costat del nord-americà, havien realitzat importants inversions productives a Espanya a partir de mitjans dels anys 50 (automoció, indústria química...), aprofitant les altes taxes de guany que obtenien explotant una mà d'obra sensiblement més barata i sense drets. La caiguda dels règims bonapartistes dictatorials de Portugal i Grècia, especialment del primer, van fer veure a aquests imperialismes la necessitat d'una "obertura democràtica" del règim dictatorial per a prevenir un esclat revolucionari.

3. La revolució portuguesa iniciada el 25 d'abril de 1974 amb la rebel·lió de sectors de l'exèrcit a les casernes i dels treballadors als carrers va enderrocar la dictadura salazarista i va donar pas a una situació revolucionària que va posar a l'ordre del dia el problema del poder, amb la classe treballadora començant a construir organismes de doble poder en els centres de treball i els barris. No obstant això, l'acció combinada de les principals organitzacions de l'esquerra portuguesa, especialment del Partit Comunista (aliat al Moviment de les Forces Armades –MFA-) i del Partit Socialista (defensor d'una sortida parlamentària "clàssica") va permetre la reconstrucció de l'Estat i la continuïtat de l'ordre capitalista.

Reforma del franquisme o ruptura revolucionària?

L'èxit de l'operació exigia allargar el procés, de manera que aparegués com una operació impulsada pel propi rei, combinant la repressió més dura amb reformes democràtiques limitades que donessin lloc a una "moderna monarquia parlamentària", on tinguessin continuïtat els principals aparells estatals franquistes.

No obstant això, el factor decisiu era neutralitzar el perill revolucionari que venia de la classe treballadora, al capdavant del moviment d'oposició al règim. Per a això havien de comprometre en l'operació de reforma del franquisme a les direccions del moviment obrer. Suárez va buscar inicialment l'acord amb el PSOE¹, que llavors iniciava la seva reconstrucció, obrint-li la porta de la legalitat, mentre deixaven fora al PCE. La direcció del PSOE no va fer escarafalls a la proposta i així ho va acordar en el seu XXVII Congrés de 1976. No obstant això, qui posseïa en aquells dies l'hegemonia i el control sobre la majoria dels treballadors era el PCE² (que controlava CCOO) i l'any 1977 Suárez finalment el va legalitzar, no sense que abans manifestés –com hem assenyalat abans- el seu acaement a la Monarquia, la bandera i la unitat espanyola.

Ni la direcció del PSOE ni la del PCE, enredats en una forta rivalitat entre si, no aspiraven a una altra cosa que a instaurar un règim més o menys parlamentari, buscant per a això la reconciliació amb els franquistes. Van apostar per una política de col·laboració de classes, actualitzant els famosos 10 punts de Negrín de la fase final de la Guerra Civil i la política de "reconciliació nacional" del PCE⁹. Aquest va crear l'any 1974 la Junta Democràtica, amb personatges burgesos poc representatius, algun d'ells com Calvo Serer, un opusdeïsta partidari de Sr. Juan. Va associar a CCOO a la Junta i va tenir en ella com a artistes convidats als maoïstes del PT. Per part seva, el PSOE va organitzar l'any 1975 la competència a Carrillo: l'anomenada Plataforma de Convergència Democràtica, que incloïa a altres personatges de la intel·lectualitat franquista reciclats, com

el democratacristià Ruiz-Giménez, així com als també maoistes de l'MC i l'ORT. Ambdues, Junta i Plataforma, van acabar unificant-se al març de 1976 en la Coordinació Democràtica o Platajunta⁴, a la qual també es van adherir CCOO i UGT.

Com havia passat durant la II República i la Guerra Civil, aquesta política de col·laboració de classes situava a les organitzacions obreres a remolc de la burgesia que havia crescut a l'ombra del franquisme, però que començava a apostar majoritàriament per una reforma política controlada que impedís un esclat revolucionari.

D'aquesta manera, mentre la classe obrera s'aplicava a l'objectiu d'enderrocar un ordre franquista cada vegada més erosionat (obrint així la via al qüestionament del propi règim capitalista), una altra vegada les seves direccions polítiques i sindicals s'aplicaven a desviar aquesta enorme energia revolucionària cap a un règim parlamentari-bonapartista que assegurés el domini social de la burgesia i en les institucions de la qual poguessin créixer.

Notes:

1. La UGT, com el PSOE, van jugar un paper molt secundari durant la lluita antifranquista. Va ser en la Transició amb el suport de la socialdemocràcia internacional (especialment de l'alemanya i dels petrodòlars veneçolans de Carlos Andrés Pérez) i amb la col·laboració de sectors reformistes del franquisme (que veien en ells la possibilitat de limitar l'aclaparadora hegemonia del PCE i CCOO en el moviment obrer) que van recuperar la seva històrica ascendència sobre la classe treballadora espanyola.

2. El PCE era al final de la dictadura el partit més implantat i, amb diferència, el més influent en el moviment obrer, agrupant una part majoritària dels activistes. El seu paper dirigent a CCOO li assegurava el control sobre els sectors més importants de la classe obrera i li permetia créixer en militància i influència. Aquesta implantació en els centres de treball es combinava amb la seva inserció en els barris obrers a través de les Associacions de Veïns. El PCE comptava amb una valerosa columna vertebral de quadres i militants abnegats que consideraven el "partit" com la raó vital de la seva existència i als seus caps com a un veritable déu. Molts d'ells van patir empresonaments, tortures i van caure víctimes de la repressió.

3. Ja en la immediata postguerra, l'any 1942, Carrillo proposava una "monarquia parlamentària" per a Espanya, de la mà D. Juan, el pare de Juan Carlos. L'any 1956 la direcció del PCE cridava solemnement a la "reconciliació nacional" amb el règim franquista, oferint els seus serveis als catòlics i monàrquics dissidents per a una "restauració pacífica del parlamentarisme".

4. A Catalunya ja l'any 1971 s'havia constituït la interclasista Assembla de Catalunya, resultat de reunions preparatòries entre representants del PSUC, les diferents famílies socialistes i CCOO, amb l'oposició burgesa catalanista i liberal. El 7 de novembre, uns 300 delegats es van reunir secretament a Barcelona en l'acte constituent.

La matança de Vitòria el 3 de març de 1976 posa al règim a la vora de l'abisme

El primer govern franquista de Joan Carles I reunia –sota la presidència d'Arias Navarro, l'últim cap de govern de Franco– a les dues faccions del règim, els durs i els tous, un equilibri que reflectia el debat obert en el si de la classe dominant i en l'aparell de poder franquista sobre l'abast real que havia de tenir la reforma política del règim. Els seus diversos projectes de reforma, intentant només un canvi de maquillatge del règim, sense comptar amb l'“oposició democràtica”, van ser escombrats pels esdeveniments.

La marea mobilitzadora a la mort de Franco no parava de créixer. La mini-amnistia de principis de desembre decretada pel rei, a penes sí va suposar l'alliberament de 100 presos –inclosos els dirigents de CCOO condemnats pel procés 1001– dels més de 2000 que hi havia a les presons, per la qual cosa es van refermar les manifestacions exigint l'amnistia total i els enfrontaments amb la policia.

A inicis de 1976 l'ascens de les lluites obreres era continu. Al gener va començar a Madrid¹ i es va anar estenent cap a la resta de l'Estat², aconseguint el seu punt culminant al març al País Basc. En algunes de les empreses més importants del país (Ensidesa, Hunosa, Standard Elèctrica, Motor Ibèrica...) les vagues van durar mesos.

La lluita va aconseguir un punt culminant a Vitòria el mes de març. Les assemblees de treballadors van aprovar a les fàbriques una plataforma reivindicativa³ i van triar comissions de representants sotmeses a les assemblees i revocables, per a coordinar la lluita i negociar amb la patronal. La vaga es va estendre a les fàbriques més importants de Vitòria. Es realitzaven assemblees diàries i es va triar un comitè central de vaga format per representants dels diferents centres. Mitjançant un butlletí diari el comitè de vaga informava del desenvolupament de la lluita. Es van crear caixes de resistència i es van organitzar assemblees en els

barris obrers i en els instituts, que van triar comitès que s'integraven en el comitè central de vaga.

A gairebé dos mesos de l'inici de la lluita es va convocar una vaga general a tota Vitòria el 3 de març. La policia va carregar contra una multitud de 5.000 treballadors que realitzaven una assemblea a l'església de San Francisco i va disparar amb foc real, matant a tres obrers i ferint a més de 100. Dos obrers més van morir després a l'hospital. La resposta obrera va ser immediata, muntant barricades als carrers de Vitòria. Polícies i soldats enviats pel govern per a sufocar la mobilització es van negar a retirar-les. Les tropes van estar aquarterades però el comandament militar no es va atrevir a treure-les al carrer conscient que els soldats (tots ells de reemplaçament) es negarien a disparar contra els treballadors. Un impressionant seguici de 100.000 persones va acompanyar als fèretres durant el funeral.

Els successos de Vitòria van desllorigar la indignació obrera i social, amb vagues i manifestacions espontànies per tot el país. La repressió policial d'aquestes mobilitzacions va produir tres morts més a Tarragona, Elda i Basauri. La vaga general estava a l'ordre dia, però els dirigents de CCOO van cridar a la calma i aquesta només es va convocar al País Basc, on l'èxit va ser total amb 500.000 participants. La vaga de Vitòria va acabar el 16 de març i la patronal va acabar acceptant les principals reivindicacions obreres.

Amb els successos del 3 de març a Vitòria es van donar les condicions per a llançar un moviment vaguístic d'àmbit estatal que, amb seguretat, hauria arrossegat a la resta de sectors socials. Tot això en una situació en què la burgesia estava dividida i desorientada⁴, l'edifici del règim s'esquerdava i les institucions clau com l'exèrcit i les forces repressives mostraven fissures i divisió⁵.

Tots els fets assenyalen que un moviment d'aquesta potència podria haver derrocat al règim vacil·lant i obrir amb això una via revolucionària, seguint l'exemple de Vitòria. Tanmateix, els dirigents dels partits i sindicats obrers, que tenien la confiança de les masses treballadores i l'autoritat suficient per a això, es van negar a deslligar aquest moviment, amb especial responsabilitat del PCE, l'organització amb major influència en

el moviment obrer. Per desgràcia, no hi havia una organització revolucionària amb suficient influència per a fer decantar la situació.

En els mesos següents va continuar la intensitat de les vagues i manifestacions. L'1 de maig el govern va prohibir les manifestacions però, malgrat la repressió policial, a les ciutats i localitats més importants es van produir manifestacions i accions de carrer. L'onada de vagues va prosseguir⁶.

La policia era auxiliada en la seva labor repressiva per les bandes feixistes, organitzades des del propi aparell d'Estat⁷. El 9 de maig es van produir els successos de Montejurra (Navarra). Durant la concentració anual dels membres de l'escissió d'esquerra del carlisme, a la qual també acudien altres grups d'esquerra, bandes feixistes van matar a trets a dos dels participants⁸. Aquest fet va desllorigar una nova onada d'indignació popular.

Notes:

1. A Madrid van esclatar vagues en el metall, metre, correus, telefònica, Renfe i centenars d'empreses del cinturó industrial. El govern va militaritzar el metro i correus.

2. Només el mes de gener es "van perdre" 21 milions d'hores de treball per vagues a tot l'Estat.

3. Les principals reivindicacions eren: pujada salarial de 5.000 pessetes lineals que trencaven els topalls salarials del govern, jornada setmanal de 40 hores i jubilació als 60 anys amb el 100% del salari.

4. El llavors ministre del govern José María de Areilza, comte de Motrico, va escriure en el seu diari per aquelles dates: "O acabem en cop d'estat. O la marea revolucionària acaba amb tot" (Memòries de la Transició).

5. Com passa a les situacions revolucionàries o prerevolucionàries, la tropa amenaça amb rebel·lar-se i els altres cossos repressius com la policia i la guàrdia civil començaven a dividir-se. El sorgiment el 1974 de la Unió Militar Democràtica entre sectors de l'oficialitat de l'exèrcit mostrava la divisió en el si de la pròpia oficialitat.

6. El cinturó industrial de Madrid va tornar a estar pràcticament paralitzat durant el mes de juny. La reguera de vagues i mobilitzacions es va estendre pràcticament a tots els sectors laborals de l'Estat: metall, transports, construcció, ensenyants, sanitat, jornalers i pescadors andalusos...

7. "Els blancs dels neonazis revelaven quina era la seva funció a la crisi continuada del règim. Així mateix ajudaven a explicar per què les forces de l'ordre tancaven els ulls contínuament. Els comandos ultres duïen a terme el que un estat que pretenia ingressar en el Mercat Comú Europeu no podia fer per si mateix sense posar-se en situacions delicades". (Paul Preston, "L'agonia del Franquisme").

8. Els assassins mai van ser jutjats i més tard es va saber que membres del propi govern els havien finançat i que estaven implicats sectors militars i policials. Com en els fets de Vitòria, Fraga, que en aquells dies va proferir la cèlebre frase "el carrer és meu", continuava sent el Ministre de la Governació.

Govern Suárez: la reforma es posa en marxa

La utilització de la repressió com a mecanisme per a contenir la “marea revolucionària” s’havia mostrat incapaç, estimulants encara més la radicalització. Sectors cada vegada més amplis de la burgesia entenien que calia apostar per un govern format exclusivament per “reformistes”. El govern Suárez¹, format al juliol de 1976, tenia com a principal tasca impulsar una reforma pactada, és a dir, negociar amb l’oposició per a assegurar-se el suport dels líders obrers als plans de la burgesia.

No obstant això, les mobilitzacions exigint l’amnistia total van anar en augment, així com la petició de drets democràtics de les nacionalitats històriques. Es produeixen nous crims de la policia i les bandes feixistes a Hondarribia, Madrid i Tenerife. Una onada d’assemblees, manifestacions i vagues² recorre el país en resposta a la repressió³ i contra al règim. El 12 de novembre de 1976 la “Coordinadora d’Organitzacions Sindicals”, formada per CCOO, UGT i ÚS va convocar una vaga general estatal en contra del projecte del govern d’imposar topalls salarials i majors facilitats per l’acomiadament, a la qual van parar més de 2 milions de treballadors⁴.

El 10 de setembre⁵ Suárez va presentar el projecte de reforma política. El PCE (que no veia la seva legalització assegurada) va denunciar el projecte, el qual va qualificar de “fraudat democràtic”, perquè no plantejava la dimissió del govern Suárez i la formació d’un govern provisional que convoqués eleccions constituents a les quals poguessin concórrer totes les organitzacions⁶. Per la seva part, el PSOE⁷ i les forces burgeses d’oposició van matisar les seves crítiques i es van mostrar comprensius davant Suárez, que permetia una certa llibertat de premsa, no els posava obstacles a la seva activitat i al govern de la qual reconeixien ja com el director del procés de reforma franquista. El projecte va ser aprovat a mitjan novembre a les Corts franquistes, amb la resistència minoritària del “búnquer” representat per Blas Piñar⁸. Es concretava així el projecte de autoreforma del règim atorgada des de dalt.

El 15 de desembre es va realitzar el Referèndum per a la Reforma Política (“Si vols la democràcia, vota” era el lema oficial) sense les mínimes garanties democràtiques, en continuar sent il·legals les organitzacions obreres, que van cridar a l’abstenció, en el cas del PSOE amb molta tebiesa. Segons el Govern, el referèndum va ser aprovat amb un 94% de vots afirmatius. El “búnquer” franquista va aconseguir un 2’6% de vots negatius. L’abstenció va ser massiva en els centres industrials.

Al desembre es va realitzar el XXVIIè. Congrés⁹ del PSOE que, malgrat mantenir encara formalment un bon nombre de postulats marxistes en el seu programa, va iniciar un clar gir dretà, acceptant en els fets la reforma de Suárez i iniciant la persecució de la dissidència interna.

Notes:

1. Preston fa la següent caracterització: “amb un govern format per elements lligats als sectors més progressistes del capitalisme espanyol, Suárez va decidir ràpidament establir plans per a una democratització més profunda” “El principal avantatge de Suárez era que, com a antic secretari general del Moviment, podria ser capaç (...) d'utilitzar al sistema contra si mateix” (Paul Preston, “L’agonia del Franquisme”).

2. A Euskadi es van convocar dues vagues generals al setembre.

3. El balanç sagnant i repressiu del primer aniversari de la monarquia va ser de 30 treballadors i joves assassinats per la policia i les bandes feixistes, a més de centenars de ferits i diversos milers de detinguts.

4. Aquesta xifra va representar la major mobilització obrera des de l’època de la República, malgrat haver estat convocada pocs dies abans del 12 de novembre, de manera que la convocatòria va arribar a les bases sense temps material de preparació. També es van mobilitzar per aquestes dates els autobusos urbans de Madrid i els treballadors de l’ensenyament.

5. Abans, el 8 de setembre, Suárez havia presentat el projecte davant un grup d’oficials d’alta graduació demanant-los el seu “suport patriòtic”. Suárez gaudia del suport del rei per la qual cosa els seus plans van ser acceptats pels militars, que van insistir que el PCE havia de ser exclòs de qualsevol futura reforma. El vicepresident per a Assumptes de la Defensa, general Díaz de Mendivil, va dimitir en desacord amb el projecte, sota rumors de cop d’estat.

6. El PCE ja havia renunciat en aquells dies a la "ruptura democràtica" amb el règim franquista i acceptava la "ruptura pactada". Ara es tractava per a ell d'aconseguir un acord amb el govern Suárez amb la finalitat d'aconseguir la formació d'un govern provisional semblant al del Pacte de Sant Sebastià de 1930, que preparés eleccions lliures per a formar unes Corts constituents, però sense entrar en confrontació oberta amb les institucions estatals franquistes.

7. El PSOE era un partit minoritari amb uns pocs milers de militants a la mort de Franco. El 1972 s'havia produït una escissió amb els socialistes de l'exili (els "històrics") que va col·locar al partit formalment més a l'esquerra, de manera que es presentava com una força a l'esquerra del PCE carrillista. En el Congrés de Suresnes de 1974, el nou PSOE va rebre el reconeixement formal de la Internacional Socialista, dirigida per la socialdemocràcia alemanya, que va anar preparant al partit, al costat de la nova direcció de Felipe González, per a "assumir les seves responsabilitats" davant l'agonia del franquisme.

8. Blas Piñar representava la resistència de l'aparell franquista a qualsevol canvi. Aquests sectors eren coneguts com el "búnquer" pel seu immobilisme. Reflectint el sentiment d'aquest sector del franquisme, Luis María Ansón arremetia a ABC contra els sectors franquistes partidaris de la "reforma": "Les rates estan abandonant el vaixell del règim (...). La covardia de la classe governant espanyola és realment vergonyosa (...), ja s'ha arribat al salvís qui pugui, a la rendició incondicional".

9. El XXVIIè. Congrés del PSOE encara recollia l'objectiu de "la superació de la manera de producció capitalista mitjançant la presa del poder polític i econòmic i la socialització dels mitjans de producció, distribució i canvi per la classe treballadora" i el dret d'autodeterminació per a les nacionalitats històriques. Però en el terreny pràctic, va resoldre presentar-se a les eleccions previstes per Suárez per als mesos següents, tot i que no estigués legalitzat el PCE i els altres partits d'esquerra i nacionalistes i que anaven a ser convocades per un govern antidemocràtic. Amb això acceptaven com a legítima la reforma proposada per l'aparell i el "rei franquista" ("No al rei imposat" i "no al rei franquista" havien estat consignes habituals d'oposició al rei en la premsa dels partits d'esquerra a la mort de Franco).

La resposta a la matança d'Atocha, una nova oportunitat perduda

A inicis de gener de 1977, un sector de l'aparell de l'Estat, en col·laboració amb organitzacions feixistes com Fuerza Nueva i els Guerrilleros de Cristo Rey, va decidir posar en marxa una campanya d'assassinats amb l'objectiu de crear un clima de terror que justificués un cop d'estat militar per a restituir l'ordre dictatorial.

El 23 de gener un reconegut feixista assassina a l'estudiant Arturo Ruiz en una manifestació proamnistia. Els GRAPO segresten aquest mateix dia al tinent general Villaescusa¹. En la manifestació de l'endemà per l'assassinat d'Arturo Ruiz és assassinada per la policia una altra estudiant, mentre bandes feixistes recorrien Madrid agredint a la gent al carrer.

El mateix dia 24, pistolers ultradretans van assassinar a cinc advocats laboralistes de CCOO, al carrer Atocha. La tensió de les masses amenaçava amb esclatar en conèixer-se els nous crims. Tothom estava pendent de la convocatòria d'una vaga general. No obstant això, Carrillo i els dirigents del PCE van manifestar que "calia fer costat al govern" i "no respondre a la provocació". Malgrat això més de 300.000 treballadors es van declarar en vaga a Madrid el dia 26, coincidint amb l'enterrament de les víctimes, i també va haver-hi aturades a Euskadi i altres llocs. El PCE va organitzar un espectacular servei d'ordre de diversos milers de militants a la multitudinària manifestació, silenciosa, de solidaritat.

Com nou mesos enrere, quan els assassinats de Vitòria, tornaven a donar-se les condicions per a deslligar un moviment general de lluita que enderroqués al règim. El govern estava acorralat i a la defensiva i amplis sectors de la classe treballadora, i amb ella altres sectors socials anti-franquistes com el moviment estudiantil i les nacionalitats, disposats a anar fins al final. Però una delegació de dirigents de l'oposició va negociar amb Suárez i, a canvi de promeses d'actuació contra el "búnquer", va oferir una declaració conjunta govern-oposició denunciant el terrorisme

i fent una crida al poble perquè fes costat al Govern. Els dirigents obrers no sols van avortar el moviment sinó que van legitimar expressament al govern Suárez, encapçalat per un franquista que havia estat triat per un rei coronat per Franco.

La repressió policial va continuar durant els mesos següents. Al maig es va convocar a Euskadi una setmana pro amnistia total, que es va saldar amb sis activistes morts. Els dirigents del PSOE i el PCE, en lloc de cridar a secundar la mobilització i exigir la dissolució de les forces repressives, van tornar a cridar a la calma. Els treballadors i les organitzacions de l'esquerra basca van convocar una vaga general que va tenir un seguiment massiu.

Amb aquestes actuacions el PCE va fer mèrits per a ser reconegut com una força d'ordre per la burgesia, que es va acabar de convèncer de la necessitat de legalitzar-lo, malgrat les protestes de la jerarquia militar, perquè pogués controlar "des de la legalitat" al moviment obrer. El Financial Times, el diari del capital financer britànic, no s'equivocava al desembre de 1978, quan escrivia:

«El suport del PCE, tant a la primera com a la segona administració Suárez, ha estat obert i sincer. El senyor Carrillo va ser el primer líder que va donar el seu suport als Pactes de la Moncloa, i inevitablement el PCE ha fet costat al Govern en el Parlament. Però, com a partit que controla la central sindical majoritària CCOO i el partit polític millor organitzat a Espanya, el seu suport durant els moments més tibants de la transició ha estat crucial. La moderació activa dels comunistes, durant i després de la massacre dels treballadors de Vitòria al març de 1976, l'ametrallament de cinc advocats comunistes al gener de 1977, i la vaga general basca al maig de 1977, per posar només tres exemples, era probablement decisiva per a evitar que Espanya caigués en un abisme de conflictivitat civil important i permetre la continuació de la reforma».

Notes:

1. Durant la transició van ser una constant les accions armades i segrestos per part de grups armats d'esquerra com el GRAPO o el FRAP, sense que hagi d'excloure's la infiltració d'agents provocadors del règim. Se sap amb certesa, per exemple, que l'atemptat de la sala de festes Scala de Barcelona al gener del 78 va ser un muntatge policial, amb altes responsabilitats en l'aparell estatal (Martín Villa), que va suposar un duríssim cop per a una CNT que intentava reconstruir-se enmig d'agudes lluites internes,.

La legalització de l'esquerra i les eleccions generals de juny de 1977

Els sindicats van ser definitivament legalitzats al febrer de 1977, igual que el PSOE. El PCE ho va ser a l'abril. A canvi de la legalització del PCE, Carrillo va acceptar reconèixer a la monarquia, va adoptar la bandera monàrquica i la unitat d'Espanya i va oferir la seva cooperació per aconseguir un futur pacte social. El 9 d'abril, quan la majoria de l'elit política i militar es trobava fora de Madrid per les vacances de Setmana Santa, Suárez va anunciar la legalització del PCE. Encara que es va produir la dimissió del ministre de Marina i va haver-hi alguns moviments de descontentament entre l'alta jerarquia militar, finalment el Consell Superior de l'Exèrcit va encaixar la notícia de la legalització amb una demostració de "disciplina i patriotisme". Al cap i a la fi el rei estava darrere.

Una comissió conjunta de l'oposició i del govern va elaborar la llei electoral i Suárez va convocar les eleccions generals el mes d'abril. El parlament va quedar organitzat en dues cambres, amb un senat on totes les províncies triaven el mateix nombre de representants i amb la funció de ratificar o rebutjar els acords del Congrés¹. Només tenien dret a vot els majors de 21 anys, excloent als més de dos milions de joves entre els 18 i els 21 anys i al milió d'immigrants.

La principal opció de la burgesia, la UCD de Suárez, que agrupava els "nous demòcrates" procedents del franquisme, va obtenir el 34'2% dels vots. AP, encapçalada per Fraga i que va agrupar la major part de la "vella guàrdia" franquista, el 8'2%. La burgesia va finançar generosament aquestes opcions, a més de disposar dels mitjans de comunicació controlats per UCD des del govern. Els vots d'esquerra van superar àmpliament als de dreta en els grans centres urbans i industrials: el PSOE va obtenir el 30%, el PCE el 9'2% i el PSP el 4'5%.

Any i mig després de la mort de Franco, la monarquia instituïda per ell i la "democràcia" sorgida de la reforma del franquisme, conduïda pels

propis franquistes reconvertits en demòcrates, amb el rei al capdavant, havien guanyat la batalla política, després de llargs mesos d'impressionants mobilitzacions i de moments en què van estar donades les condicions per a enderrocar el règim franquista (especialment al març del 76 i al gener del 77). La llei d'amnistia d'octubre de 1977 venia a tancar el cercle: veritable llei de "Punt Final", garantia completa d'impunitat pels crims i espolis franquistes².

La derrota electoral del PCE en aquestes primeres eleccions generals i el procés d'autodestrucció que va seguir després van ser el preu que va pagar per la seva traïció. El nacionalisme burgès a Euskadi i Catalunya (CiU, PNB) va obtenir importants resultats, en bona part a conseqüència de la renúncia del PSOE i del PCE a la lluita pels drets nacionals de Catalunya i el País Basc.

Notes:

1. Amb això es donava major representació a les zones menys poblades en detriment de les grans zones urbanes de composició majoritàriament obrera, al mateix temps que es creava un filtre conservador permanent a les iniciatives legislatives procedents del Congrés.

2. La llei establia que "queden amnistiats... tots els actes d'intencionalitat política, qualsevol que fos el seu resultat... realitzats amb anterioritat al 15 de desembre de 1976", "queden compresos en l'amnistia els delictes i faltes que poguessin haver comès les autoritats, funcionaris i agents de l'ordre públic...".

Els Pactes de la Moncloa i la subordinació als interessos de la patronal

En la situació de profunda crisi econòmica internacional iniciada l'any 1973, l'economia espanyola reflectia la seva escassa competitivitat en un mercat internacional de competència ferotge entre les diferents burgesies. La inflació, que era la resposta patronal a les pujades salarials que no podien evitar, va arribar al 25% a finals de 1977. Suárez va devaluar la moneda un 20% per a estimular les exportacions, incrementant el preu de les importacions i la inflació. Però per al capital, la devaluació només tindria eficàcia si anava acompanyada d'un pla d'ajustament que reduís els salaris el que, donada la força del moviment obrer, requeria la col·laboració dels seus dirigents¹.

Després de les eleccions, el govern Suárez es va posar a la feina. El contingut dels Pactes de la Moncloa, abastava temes polítics, socials i econòmics. Per primera vegada, es va obtenir un consens general poder-oposició sobre la necessitat de fer dependre del "creixement econòmic" (és a dir, de la recuperació del benefici patronal) tots els altres factors: salaris, condicions laborals i ocupació. Així, els salaris creixerien per sota de la inflació i els increments es guiarien per l'IPC previst², donant per entès que els augments en la productivitat passarien a engrèixar els excedents empresarials. S'estableix la possibilitat de regular plantilles, permetent l'acomiadament del 5% de les mateixes en aquelles empreses en què la pujada salarial superés el 20%; es contempla la contractació temporal i l'ajustament de plantilles a les empreses en crisi. Els Pactes de la Moncloa van constituir la palanca que va facilitar el pas del model d'acumulació anterior a la regulació liberal de l'economia, creant les condicions socials per a la Constitució de 1978, que consagraria la inviolabilitat de la propietat privada dels mitjans de producció i de l'economia de mercat.

Els dirigents del PCE (el principal banderer), el PSOE i CCOO van donar suport als Pactes des del principi i només la UGT es va oposar inicial-

ment, per a acabar secundant-los. Els plans que la burgesia no havia pogut imposar durant l'agonia de la dictadura es van posar en marxa gràcies al suport dels principals dirigents obrers³. No obstant això, l'oposició dels treballadors va ser molt àmplia. Durant el mes de novembre es van produir manifestacions contra el Pacte, en defensa del nivell de vida i contra l'augment de l'atur a les principals ciutats, convocades per UGT i altres sindicats. Moltes seccions de base de CCOO es van pronunciar en contra dels Pactes⁴.

Aquest va ser el primer d'una llarga sèrie de pactes socials que van servir –a més de per a augmentar la taxa de guany del capital i reduir el nivell de vida dels treballadors– per a desmoralitzar a una classe treballadora, la capacitat de lluita de la qual havia posat al seu abast una transformació profunda de la societat i la veia allunyar-se per la política de col·laboració de classes dels seus dirigents.

Notes:

1. La llei de Relacions Laborals d'abril de 1976, aprovada en el moment de major crisi política del règim, degué reconèixer el major nivell conegut de garanties de drets conquerits pels treballadors: la decisió de reincorporar-se al lloc de treball en cas d'acomiadament improcedent quedava en mans del treballador i la indemnització per acomiadament era de 60 dies per any treballat, amb un topall de 60 mensualitats i un mínim de sis. Sis mesos després, sota pressió patronal, el govern Suárez va suspendre a l'octubre l'article 35 de la llei, eliminant la readmissió obligatòria en cas d'acomiadament improcedent i reduint les indemnitzacions. Al març del 77 el govern va aprovar un decret que és, de fet, la primera contrareforma laboral: consagrava la supressió de l'article 35 i instaurava l'acomiadament objectiu individual i la reestructuració de plantilles. Com a contrapartida, es reconeixien per primera vegada el dret de vaga (i el tancament patronal) i la protecció de l'activitat sindical dels treballadors.

2. Els Pactes de la Moncloa van establir que els increments salarials passarien a calcular-se segons la inflació prevista pel govern i no en funció de l'IPC real de l'any anterior, com es feia fins llavors. En el cas concret dels topalls salarials per a 1978, la inflació de l'any anterior era del 264%. No obstant això, com el Govern tenia prevista una inflació del 20%, els salaris no podien superar aquest percentatge en més de dos punts, per lliscaments d'antiguitat i augments de categoria. És a dir, que els treballadors havien d'acceptar resignadament la pèrdua del 64% del seu poder adquisitiu per a omplir les butxaques dels seus patrons.

L'aplicació d'aquest criteri des de llavors, amb una inflació decreixent (des del 26,4% el 1977 fins als nivells que oscil·len del 2% al 4% en els últims anys) ha suposat un espoli dels salaris en benefici del capital i llança una pèrdua d'un 20% del poder adquisitiu dels salaris en els últims 25 anys.

3. Carrillo afirmava que "amb aquestes mesures, en 18 mesos acabarem amb la crisi". La realitat, no obstant això, va ser que al cap d'aquest temps l'atur superava el milió i mig de treballadors i el poder adquisitiu dels salaris s'havia reduït en més del 10%.

4. En aquesta època es va començar a consolidar la incipient burocràcia dels sindicats com a aparells de poder disposats a impedir qualsevol dissensió seriosa que amenacés els seus privilegis. Arran de l'acceptació dels Pactes de la Moncloa es va generar un ampli moviment intern d'oposició a CCOO que va acabar en molts casos amb expulsions de dirigents i seccions sindicals senceres.

Les reivindicacions nacionals

El franquisme, després de la seva victòria militar, va aixafar amb violència sanguinària les reivindicacions nacionals dels pobles català, basc i gallec, convertint amb això la lluita contra l'opressió nacional en una de les palanques fonamentals de la lluita antifranquista. La Transició va tractar de donar sortida al problema per mitjà de l'"Estat de les Autonomies", una sort de pacte entre l'aparell d'Estat, l'esquerra oficial i les burgesies perifèriques pel qual el primer cedia algunes competències de govern als governs territorials a canvi del reconeixement de la unitat d'Espanya i de la preeminència del poder central.

L'abandonament descarat de la reivindicació del dret d'autodeterminació per part del PCE i del PSOE i de la burgesia nacionalista, unit a la brutal repressió sobre el poble basc, on les mobilitzacions aconseguien major radicalitat i combativitat, va ser el brou de cultiu per al desenvolupament d'ETA. La mort i la tortura de molts dels seus activistes per les forces repressives franquistes i la seva inserció social els guanyava un gran suport popular.

A la tardor de 1977 es van produir multitudinàries mobilitzacions pels drets nacionals. A Euskadi les manifestacions eren de centenars de milers. A Barcelona, la Diada Nacional catalana de l'11 de setembre de 1977 va congregar un milió de manifestants.

Fins i tot en zones on el nacionalisme no tenia tradició històrica com Andalusia va haver-hi manifestacions massives en defensa de la autonomia¹. El 4 de desembre a Màlaga un jove treballador va ser assassinat per la policia mentre participava en la manifestació, que va reunir a més de 200.000 persones. Els enfrontaments dels treballadors amb la policia van aconseguir tal virulència que el govern va decretar durant tres dies l'"estat d'excepció" a Màlaga.

Notes:

1. La reivindicació d'autonomia per a Andalusia no es relacionava tant amb un sentiment nacional sinó amb el repudi a la marginació econòmica i social andalusa i amb les demandes socials més sentides: reforma agrària, retorn dels immigrants, acabar amb l'analfabetisme i l'atur.

Les eleccions sindicals

A principis de 1978 es van celebrar les primeres eleccions a comitès d'empresa, amb els sindicats ja legalitzats. CCOO i UGT van obtenir en conjunt més del 70% dels delegats. En aquesta època aquests dos sindicats van aconseguir nivells desconeguts d'afiliació, 5 milions entre les dues organitzacions, prop del 50% de la classe obrera de llavors. A través del finançament estatal que rebien per la representació obtinguda, els privilegis concedits com a "sindicats més representatius" i la restricció creixent dels drets democràtics interns de l'afiliació, es va anar enfortint una burocràcia dirigent, cada vegada més independent de la base afiliativa i dels treballadors i més depenent de l'aparell estatal i de la patronal. Les eleccions sindicals de 1978 van representar la consolidació de la divisió sindical en dues grans centrals (CCOO vinculada al PCE –del qual més tard s'aniria progressivament desvinculant– i UGT vinculada al PSOE) i la marginació de la central anarquista CNT, que no va prendre part en el procés electoral.

Les vagues, a diferència del període anterior, es donen ara només per motius econòmics i, tot i que les direccions sindicals havien acceptat els topalls salarials, moltes mobilitzacions es van enfrontar a la pèrdua de poder adquisitiu provocada pels Pactes de la Moncloa. Es van produir diverses vagues generals en la construcció i en el metall. No obstant això, el nombre de jornades de vaga va disminuir sensiblement en relació amb els anys anteriors¹.

Notes:

1. El nombre de treballadors que van fer vaga el 1978 va ser de 3'8 milions, el 32% dels assalariats.

S'aprova la Constitució

El PSOE l'any 1977 encara es pronunciava amb la boca petita per la República, encara que a principis de 1978 acceptava ja plenament la "monarquia constitucional" del Borbó. Els dirigents del PSOE i del PCE defensaven la Constitució, en l'elaboració de la qual participaven, com la millor garantia per a les llibertats democràtiques, per a parar els cops d'estat i per a assegurar els drets socials com el treball, l'habitatge, l'educació o la salut.

No obstant això, la Constitució, que seria aprovada per àmplia majoria en el referèndum del 6 de desembre de 1978 (però que a Euskadi només va ser secundada per una tercera part del cens electoral) consagrava la inviolabilitat de l'economia de mercat i de la propietat capitalista, la restauració a la cúspide de l'Estat de la Monarquia restablerta per Franco, la unitat forçada d'Espanya, garantida per l'Exèrcit franquista i les vies per a declarar l'"estat d'excepció i de setge" si la "seguretat nacional" es veïés amenaçada.

Les eleccions legislatives i municipals de 1979 i l'abandonament formal del marxisme del PSOE

Durant el primer semestre de 1979 es va produir una nova onada de mobilitzacions obreres, malgrat la política conciliadora de les direccions de CCOO i UGT, compromeses amb els Pactes de la Moncloa. El continu augment del cost de la vida i els intents de la patronal de passar a l'ofensiva davant l'estancament de la lluita obrera, van donar lloc a un moviment de resistència que es va estendre a pràcticament tots els sectors¹. Però la majoria de les lluites van fracassar per la intervenció de la burocràcia sindical, que acceptava els topalls salarials i negociava i signava sovint a esquenes dels treballadors.

En aquest context es van celebrar les eleccions generals de l'1 de març de 1979. Va tornar a guanyar la UCD contra tot pronòstic. El fracàs de l'esquerra era el reflex en el terreny electoral de la seva política de sotmetiment a la patronal i la Monarquia, que va fer que sectors importants de la classe treballadora i de la joventut optessin, defraudats, per l'absència.

Les eleccions municipals del 3 d'abril² –que UCD havia anat demorant durant gairebé dos anys, temerosa de patir un revés electoral que condicionés les eleccions generals– van donar aquesta vegada la victòria a les organitzacions de l'esquerra en les principals ciutats, sent el primer triomf electoral clar sobre la UCD.

El PSOE, el principal partit d'electorat obrer (com a partit històric que havia estat de la classe treballadora espanyola), estava cridat a ser el futur gestor governamental dels interessos de la burgesia quan la UCD passés a l'oposició i, per això, havia d'adequar el seu programa a aquest paper. Per això, Felipe González havia declarat al maig que ell "ja no era marxista" i que proposaria que aquesta definició desaparegués dels Estatuts del Partit. El XXVIIIè. Congrés del PSOE va rebutjar aquesta proposta de la direcció, per a acceptar-la als pocs mesos en un Congrés

Extraordinari que va deificar a Felipe González i va atorgar tot el poder de decisió a l'aparell del partit.

Notes:

1. El nombre de vaguistes va ser de 5'7 milions, gairebé el 60% del total d'assalariats, a raó de 171 hores de treball per cada vaguista.
2. L'estructura de poder municipal franquista es va mantenir fins a aquesta data. La corrupció i el balafament, al costat de la degradació i marginació dels barris obrers, havien forjat en l'última etapa del franquisme, sota l'impuls dels partits d'esquerra, amb especial protagonisme del PCE, un moviment veïnal amb un fort arrelament social, organitzat en Associacions de Veïns, que constituïen autèntics òrgans de poder popular on moltes dones treballadores van jugar un important paper.

L'última gran onada de mobilitzacions de la Transició. L'assassinat de Yolanda González.

Durant la tardor/hivern de 1979 es va produir l'última gran onada de mobilitzacions del moviment obrer i de la joventut de la Transició. Al setembre el govern Suárez va presentar al parlament el projecte d'Estatut dels Treballadors, que era un reescalfat dels múltiples decrets promulgats des de 1977 aprofundint en la retallada de drets per als treballadors¹.

Aquesta llei va aixecar la indignació massiva de la base sindical i dels treballadors, produint-se una àmplia onada de vagues, manifestacions i pronunciaments en contra. Va haver-hi vagues generals contra l'Estatut dels Treballadors a Granada, Euskadi i Astúries, a més d'aturades a moltes empreses i resolucions en contra de centenars de seccions sindicals i assemblees de treballadors de tot l'Estat.

Els estudiants, per part seva, també es van posar en moviment². Centenars de milers d'estudiants d'Ensenyaments Mitjans i, en menor nombre, de la Universitat, es van llançar al carrer a protestar contra l'Estatut de Centres Docents i la Llei d'Autonomia Universitària (LAU), lleis amb les quals el govern d'UCD impulsava la privatització de l'ensenyament públic, la reducció dels pressupostos i la retallada de drets democràtics dels estudiants. Es van crear Coordinadores d'Estudiants, formades per delegats dels instituts triats en assemblea, i es van convocar vagues i manifestacions a tot l'Estat els dies 5, 6 i 7 de desembre. La repressió policial del moviment va ser brutal. Desenes d'estudiants van ser ferits a les càrregues policials, auxiliats per bandes feixistes que també atacaven les manifestacions. El moment àlgid de la lluita va ser el 13 de desembre a Madrid, on la lluita era més intensa, amb una aturada total en els instituts i universitats madrilenyes i més de 100.000 manifestants³.

La mateixa tarda del 13 de desembre CCOO havia convocat una manifestació en contra de l'Estatut dels Treballadors i en solidaritat amb els treballadors de Chrysler (actual Peugeot), on havien estat acomiadats

8 treballadors. A la manifestació van assistir 300.000 treballadors i a ella es van sumar milers d'estudiants. Quan una manifestació estudiantil paral·lela tractava d'unir-se a la mobilització obrera, una brutal càrrega policial amb foc real va assassinar a dos estudiants i va ferir a diversos més. La policia va detenir a desenes d'estudiants a tot l'Estat.

Una vaga general hauria pogut derrotar els plans del govern i forçar la seva caiguda. No obstant això, els dirigents del PCE i CCOO mai es van plantejar lluitar conseqüentment. La seva intenció es limitava a pressionar per "millorar la llei", reiterant una vegada i una altra que "no pretenien derrocar al govern", mentre el PSOE i la UGT donaven suport al projecte d'Estatut dels Treballadors i s'oposava a les mobilitzacions.

L'endemà, el 14 de desembre, es van convocar manifestacions estudiantils a tot l'Estat en protesta contra els crims i per la llibertat dels detinguts i en moltes empreses també es van convocar aturades, però van ser mobilitzacions limitades i sense perspectiva de generalització i unificació. La protesta estudiantil encara va continuar al gener i febrer de 1980. L'1 de febrer la jove estudiant, dirigent estudiantil i camarada⁴, Yolanda González, delegada pel seu Institut a Vallecas a la Coordinadora d'Estudiants, era segrestada i assassinada per pistolers feixistes de Fuerza Nueva. També en aquesta ocasió els dirigents de les grans organitzacions es van negar a convocar una resposta general a l'altura del crim i de la ira que es va desencadenar entre milions de treballadors i estudiants.

Políticament derrotat el moviment i acabat d'aprovar l'Estatut dels Treballadors, l'UGT va signar un nou Pacte Social, l'anomenat Acord marc Interconfederal (AMI), comproment-se a mantenir la pau social sobre la base de la contenció salarial i la retallada de drets establerts en els Pactes de la Moncloa dos anys abans (el 1979 la pèrdua salarial va superar el 4%). Pressionada per les seves bases, la direcció de CCOO no va signar, però mai va organitzar resposta seriosa alguna contra el pacte.

Notes:

1. La indemnització per acomiadament improcedent passava de 60 dies per any treballat amb un topall de 5 anualitats a 45 dies amb un màxim de 3 anualitats i mitja, es reforçava el poder empresarial mitjançant la mobilitat funcional i geogràfica, la flexibilitat d'horaris i calendari, s'afirmava el poder absolut de l'empresari en l'organització del treball..., a més de no regular a alguns col·lectius laborals com els empleats públics, empleades de la llar...
2. En l'etapa final del franquisme i els primers anys de la transició el moviment estudiantil va tenir un gran protagonisme. L'agitació en les universitats espanyoles venia de lluny. De fet havia estat intermitent des de 1956 i pràcticament endèmica des de 1962. A partir de 1968 la situació de crisi havia aconseguit un punt tal que l'ocupació policial dels campus universitaris era gairebé permanent.
3. El País descrivia així la situació l'11 de desembre de 1979: "Per primera vegada, possiblement, des de la restauració de la vida democràtica a Espanya, forts conflictes afloraven al carrer per una via absolutament aliena al parlamentarisme o a la legalitat vigent. Vells crits, tantes vegades escoltats en aquest país durant dècades, com "Dimissió del governador civil", "No a les mesures repressives" o "Fora policia", són corejats aquests dies pels estudiants madrilenys. La tensió recorda la conflictivitat habitual universitària en temps del franquisme".
4. Yolanda militava en el Partit Socialista dels Treballadors (PST), antecessor del PRT i membre de la Lliga Internacional de Treballadors (LIT QI).

El final d'un cicle: reflux de la mobilització

L'any 1979 va marcar el final d'un cicle del moviment de masses. Els treballadors, al capdavant dels sectors populars i les nacionalitats, havien lliurat una llarga i sacrificada batalla per a acabar d'arrel amb el règim franquista i obrir una via per a la transformació profunda de la societat. I en diverses ocasions -com hem vist- van estar a punt d'aconseguir-ho.

Per part seva, la burgesia i amb ella la fracció de l'aparell franquista més lúcida i que millor representava els seus interessos, havien entès la necessitat imperiosa de reformar el règim franquista, convertit ja en un obstacle absolut per a la seva dominació davant la irresistible embranzida dels treballadors. Per a això necessitaven el compromís dels dirigents obrers amb el seu projecte de reforma política i amb els seus plans econòmics davant l'aguda crisi capitalista.

El potent procés de lluites que va arribar fins a 1977 (i que es va perllongar fins a 1979) va aconseguir importants conquestes laborals, però no va aconseguir establir-les. Amb la derrota política del moviment de masses, la burgesia es va disposar a reprendre amb escreix el que s'havia vist obligada a concedir. L'atur va ser massiu i la inflació, unida a la contenció salarial, va anar devorant els salaris. Mentrestant, les lluites, amb el pas del temps, acabaven amb freqüència en derrota, provocant el retraïment dels treballadors.

La confiança dels treballadors i la joventut en els dirigents dels partits d'esquerra i dels sindicats va anar declinant, sota els cops de la decepció pels resultats de la seva política de col·laboració de classes i per la seva confortable acomodació al nou règim monàrquic. L'afiliació política i sindical va caure en picat. En aquestes circumstàncies, els anys següents van ser de clar reflux de l'activitat política i sindical del moviment.

El segon govern Suárez i l'aprovació els Estatuts d'Autonomia

Davant l'aguda crisi econòmica, la burgesia exigia mesures més dràstiques. No obstant això, el govern va trobar una resposta social important durant l'any 79, malgrat la contenció del moviment per part dels aparells polítics i sindicals.

Atrapada en aquesta contradicció, la política econòmica de la UCD oscil·lava entre una política inflacionista que augmentava la quantitat de diners en circulació i una altra deflacionista, amb retallada de la despesa pública i limitacions al crèdit per a reduir una inflació galopant.

El malestar de la burgesia amb el govern Suárez anava en augment, en paral·lel a les seves exigències d'una política resolta contra les conquestes dels treballadors.¹

En aquest context, l'any 1979 van ser aprovats els Estatuts d'Autonomia per a Euskadi i Catalunya, consagrant la negació del dret d'autodeterminació i substituint-lo per una gestió descentralitzada de competències cedides per l'Estat a les burgesies nacionalistes perifèriques. El Govern va adoptar la que es va conèixer com a política de "cafè per a tots", en un intent de diluir els reclams sobiranistes de les nacionalitats històriques en un important número d'autonomies amb semblants competències.

Al País Basc el 40% de l'electorat es va abstenir en el referèndum estatutari, encara que aquesta vegada només van rebutjar l'Estatut l'esquerra abertzale i l'extrema esquerra. En les eleccions autonòmiques catalanes i basques, el PSOE va patir una important reculada enfront de les opcions nacionalistes, pagant el seu gir espanyolista.

A Andalusia PSOE i PCE reclamaven que l'Estatut es regís per l'article 151 de la Constitució, com el basc i el català, en lloc de l'article 143 que atorgava menys competències i donava menor "categoria" a l'Autono-

mia. Després d'importants mobilitzacions, la pugna es va saldar amb la convocatòria d'un referèndum que va derrotar durament al govern de la UCD, que havia apostat per l'abstenció. El descrèdit del govern va reforçar la crisi interna a la UCD i el descontentament entre sectors de la burgesia que li donaven suport.

Notes:

1. L'economia creixia un 0'5%, la inflació era del 16% i l'atur es va situar en el 20% de la població activa.

La intensificació de l'activitat d'ETA i de la ultradreta

Amb la classe treballadora políticament fora de l'escena, entre els anys 79 i 82, van cobrar especial protagonisme els atemptats d'ETA i el terrorisme de les bandes feixistes, que van experimentar una forta intensificació.

En els anys 76-77 s'havia produït un intens debat a ETA sobre la conveniència d'abandonar la lluita armada¹. La gran frustració política d'una part significativa de la població basca, la traïció de l'esquerra espanyola, la ferotge repressió policial i l'aguda crisi social i econòmica van contribuir al fet que la línia militarista² s'imposés a ETA, que consolidava el suport popular d'un sector de la població basca.

El terrorisme feixista (que havia estat present durant tota la Transició com a complement dels cossos repressius de l'Estat, alimentat pels sectors més ultres de l'aparell estatal) també va intensificar la seva activitat. Formades en la seva majoria per policies o guàrdies civils i fills de militars, les bandes feixistes van actuar contra treballadors, joves i militants de l'esquerra abertzale i van incendiar i van destruir desenes de locals obrers i de l'esquerra. Però, lluny d'apel·lar a la mobilització i a l'autodefensa organitzada per a aixafar aquestes bandes, els dirigents reformistes feien crides a la tranquil·litat, a confiar en el Govern i a "no caure en provocacions", embravint així més als grups feixistes i a la repressió policial.

Notes:

1. Una branca de l'organització, la polític-militar (els "polimilis") va acabar més tard abandonant la lluita armada i transformant-se en partit polític (Euskadiko Eskerra), integrant-se en el marc institucional i acabant anys més tard en el si del PSOE. Anteriorment, a primers dels 70 s'havia donat la ruptura d'ETA VI Assemblea, que va abandonar l'estratègia de la lluita armada, encara que en aquest cas per a acostar-se al trotskisme, donant lloc al congrés d'unificació LCR-ETAVI al desembre de 1973.

2. En el període 1978-1981 els morts per atemptats d'ETA van ser 265, mentre que en el període 1974-1976 havia estat de 63.

La conspiració colpista del 23-F

A principis de 1981 la UCD (el partit dels franquistes “reformistes”) estava políticament acabat i era àmpliament impopular. Suárez, que ja havia esgotat la seva missió, estava aïllat en el si del seu propi partit i desacreditat entre els sectors decisius de la burgesia i de l’aparell d’Estat, la qual cosa li va portar a dimitir a principis de febrer de 1981.

Va ser en aquest context, en un moment marcat per atemptats mortals d’ETA sobre comandaments militars, que es va produir el 23-F, l’intent de cop d’estat més seriós dels projectats durant la Transició³. Mentre es votava l’elecció de Calvo Sotelo com a nou president de govern, les Corts van ser ocupades per diverses desenes de guàrdies civils a punta de metrallera, dirigits pel tinent coronel Tejero. Mentrestant, el general Milans del Bosch treia els tancs als carrers a València, imposant l’“estat de setge”, i a Madrid blindats de la Divisió Cuirassada ocupaven les instal·lacions de RTVE.

Els principals caps militars estaven al corrent de la preparació del cop, amb el rei a l’ombra. El principal estratega del cop era el general Armada, membre del cercle íntim del rei i acabat de nomenar per aquest cap operatiu de l’Estat Major de l’Exèrcit. Entre els principals instigadors del cop existia un acord per a constituir un govern de tipus bonapartista “tou” presidit per Armada, format per civils i militars, a l’estil del Directori de Primo de Rivera de 1923. Només que aquesta vegada estava prevista la presència de representants del PSOE, UCD i fins i tot del PCE², i havia de comptar amb el vistiplau del Congrés dels Diputats.

El rei va mantenir una actitud “ambigua” durant llargues hores, fins que a les 12 de la nit³, quan va sortir en pantalla per a demanar al poble “tranquil·litat” i als militars que es quedessin quiets i no seguissin a Tejero i a Milans. En aquest espai de temps va succeir que el cop “tou” previst es va frustrar perquè Tejero i Milans (el projecte del qual era un govern es-

trictament militar i obertament dictatorial) no es van avenir a la proposta de “govern de concentració” que els va presentar Armada. Fracassat el cop, al rei només li quedava desvincular-se d’ell i cridar a “defensar la democràcia”.

La història del 23-F és una de les pàgines més vergonyoses de l’esquerra reformista espanyola, que va mostrar la més servil submissió a la burgesia i al règim monàrquic: primer conxorçant-se amb el rei en el “cop tou” d’Armada, més tard boicotejant descaradament la mobilització i cridant a la calma i, finalment, convertint-se en peça fonamental d’una immunda campanya mediàtica que, fins al dia d’avui, atribueix al rei el paper d’“heroi i salvador de la democràcia espanyola”.

Notes:

1. La història de la Transició és també la història de temptatives colpistes frustrades, rumorejades o imaginades. Els rumors van ser constants i el “soroll de sabres” es va convertir en el gran argument dels caps del PCE i del PSOE per cridar a la moderació i la calma i justificar la seva col·laboració amb la burgesia i els franquistes “reformistes”. La principal operació colpista prèvia al 23-F va ser l’“Operació Galàxia”, descoberta el 1978 i a la qual van participar, entre altres, oficials ultradretans com Tejero i Saenz de Ynestrillas, que després prendrien part en el 23-F.

2. Posteriorment es va saber que uns dies abans del cop s’havia produït una entrevista entre el general Armada i el dirigent del PSOE Enrique Múgica, on aquest últim es mostrava partidari d’un “govern fort” de “salvació” que inclogués a membres del PSOE, UCD (i del propi PCE). Declaracions a favor d’un govern de “concentració nacional” havien estat fetes també per Felipe González i el mateix Santiago Carrillo es mostrava “comprensiu” davant d’aquesta possibilitat.

3. Hi ha hagut intents de justificar aquest retard argumentant que la televisió va estar ocupada pels revoltats fins a primeres hores de la nit, oblidant que el palau de la Zarzuela té la seva pròpia estructura autònoma de televisió.

L'agonia d'UCD

El relleu de Suárez per Calvo Sotelo no va salvar de l'esfondrament a la UCD. El seu descrèdit davant dels treballadors es combinava amb la insatisfacció entre el sector hegemònic de la burgesia¹ que exigia una política més resolta i que començava a apostar majoritàriament per una gran dreta articulada al voltant de l'Aliança Popular de Manuel Fraga enmig de l'accelerada descomposició del "Centre".

El govern Calvo Sotelo, no obstant això, va complir algunes de les tasques que la burgesia li exigia abans de desaparèixer. A la fi de 1981 va imposar l'entrada a l'OTAN com a part del procés de plena integració d'Espanya en l'ordre capitalista occidental i europeu. Poc després, a l'escalfor de la pressió reaccionària la màxima expressió de la qual havia estat la temptativa colpista, va aprovar la LOAPA, una llei que laminava les competències de les autonomies.

La repressió policial i les conspiracions reaccionàries i feixistes no van disminuir i novament l'actitud dels dirigents de l'esquerra institucional va ser la de cridar a la calma enfront dels atacs feixistes i els crims de les forces repressives, embravits davant d'aquesta passivitat. Presos d'ETA com Joseba Arregi van morir per tortures de la policia. Al maig del 81 la guàrdia civil va assassinar impunement a tres joves a Almeria. Al març del 82, va assassinar a dos jornalers a Cadis. En el judici del 23-F la justícia militar, amb la complicitat del govern, només va emetre condemnes severes per als principals inculpats –Armada, Milans del Bosch i Tejero–, que deu anys més tard estaven en llibertat o en règim obert. Als pocs mesos del judici, cent oficials de l'exèrcit i de la Guàrdia Civil van fer públic un manifest de solidaritat amb els colpistes. A l'octubre del 82, en plena campanya electoral, va ser descoberta una altra conspiració colpista per al dia anterior de les eleccions.

Notes:

1. La inflació era en aquests moments del 15%. La pesseta havia sofert una nova devaluació i el dèficit públic rondava el bilió de pessetes. La desocupació continuava creixent i per primera vegada havia superat els dos milions d'aturats. Tot i que els salaris reals havien continuat disminuint i el govern havia signat un nou pacte social (l'Acord Nacional per a l'Ocupació), la burgesia havia perdut definitivament la confiança en la fragmentada UCD com a instrument útil per als seus plans.

El triomf electoral del PSOE a l'octubre de 1982 i la integració a la Comunitat Europea

La desintegració de la UCD mostrava el desgast de l'opció política, sorgida de les entranyes del propi franquisme, que havia rebut el suport majoritari de la burgesia espanyola per dirigir el difícil trànsit de la dictadura franquista al règim monàrquic.

La fallida de la UCD reflectia un procés de polarització social. El triomf del PSOE es tornava ja inevitable. Després d'anys de crisi econòmica i successives derrotes de la classe treballadora en aquest terreny, aquesta perspectiva electoral va alimentar fortes esperances de canvi entre els treballadors.

El PCE, per part seva, va veure accentuar-se el seu declivi electoral, pagant amb una profunda crisi la seva decisiva contribució a la burgesia. El seu constant gir a la dreta, que va prendre cos en l'anomenat eurocomunisme¹, el va sumir en una crisi permanent amb expulsions, escissions i abandonament massiu de militants desenganyats.

La victòria electoral del PSOE el 28 d'octubre de 1982 va ser aclaparadora, amb més de deu milions de vots i una amplíssima majoria parlamentària de 202 diputats sobre 350. La socialdemocràcia tornava al govern, cinquanta anys després, per la via parlamentària. La constitució del Govern Felipe González va venir a constituir el tancament de la Transició i l'inici d'una nova etapa en la història recent. En els anys següents, el govern del PSOE tornaria a mostrar-se com el govern de la burgesia i del rei, disposat a imposar els plans més durs, explotant la confiança que en ells dipositaven les masses treballadores i frustrant els seus anhels. Només una organització amb aquest grau d'influència podia deslligar la duríssima ofensiva contra els treballadors que va representar la reconversió industrial de sectors econòmics fins llavors decisius, com els alts forns i les drassanes navals, amb un alt grau d'organització i combativitat obrera. La forta derrota soferta pels treballadors (facilitada pel paper

de la burocràcia sindical, que va mantenir aïllades les mobilitzacions de resposta, i per les altes indemnitzacions i prejubilacions concedides) va posar la punta a l'ascens que s'havia obert amb l'agonia del franquisme i va buidar de manera definitiva, de la mà d'una forta ofensiva neoliberal, el camí de la integració europea del capitalisme espanyol, complint els designis de la burgesia.

Notes:

1 L'eurocomunisme va ser la versió final de l'estalinisme a Europa Occidental, que van protagonitzar els PC de França, Itàlia i Espanya. Amb ell, aquestes organitzacions s'allunyaven oficialment de la doctrina de l'URSS, abandonaven velles referències formals com la Dictadura del Proletariat, adoptaven sense miraments la ideologia i el programa al parlamentarisme burgès i se sotmetien expressament a les exigències fonamentals de les seves respectives burgesies nacionals. Amb això no feien una altra cosa que ajustar plenament els seus plantejaments teòrics a la pràctica de col·laboració de classes de dècades, prenent oficial i resoltament un camí reformista nacional.

Algunes conclusions mirant al futur

Les revolucions es donen en circumstàncies històriques excepcionals en què els treballadors i oprimits irrompen per milions a la vida política, els aparells de l'estat capitalista s'enfonsen i es planteja el gran problema de qui ha de manar en la societat: el problema del poder. A l'Estat espanyol es donaven els ingredients perquè pogués desencadenar-se un procés revolucionari: un règim en crisi terminal, una burgesia desconcertada i dividida i un desbordant moviment obrer i popular, conscient del seu poder i de la feblesa de l'enemic. Si a l'Estat Espanyol no es va enderrocar al franquisme i es va posar en marxa una revolució va ser perquè el moviment va ser traït i perquè els revolucionaris no vam tenir suficient força per a neutralitzar la traïció.

La revolta militar-feixista de 1936 va ser l'instrument de la burgesia espanyola per a aixafar el procés revolucionari que les masses treballadores havien anat llaurant des de la instauració de la II República, combinant les seves reivindicacions més elementals, les demandes democràtiques i les socialistes. El franquisme va salvar a la burgesia espanyola mitjançant l'extermini del moviment obrer organitzat i la superexplotació de la classe treballadora. Però no va resoldre cap dels problemes històrics del capitalisme espanyol. Totes les velles reivindicacions democràtiques que la burgesia havia estat històricament incapaç de resoldre (forma d'Estat, autodeterminació de les nacionalitats, reforma agrària, separació Església-Estat), que el franquisme va ofegar en sang i repressió durant 40 anys, van tornar a aflorar durant el declivi i la descomposició del règim.

Tres dècades després d'aprovar-se la Constitució monàrquica de 1978, el règim sorgit de de la reforma pactada del franquisme mostra la seva podridura. Després del final abrupte de 14 anys de "miracle espanyol", les úniques coses que el capitalisme espanyol i el seu règim ofereixen són corrupció, atur massiu, desigualtat social, empobriment de milions

d'homes i dones, impunitat per als poderosos i falta de futur per a la joventut. Les proclames socials de la Constitució, com el dret al treball o l'habitatge, han demostrat ser paper mullat, mentre les velles tasques democràtiques, començant pel dret de les nacionalitats oprimides a la seva autodeterminació, reclamen tota la seva vigència.

Vivim moments difícils, aixafats per la crisi i per l'enorme dificultat d'organitzar la resposta, ofegada per una burocràcia sindical privilegiada lliurada al capital i al règim monàrquic i travada per l'enorme retard en la reorganització de l'esquerra sindical i política. El ressorgiment del moviment que ha d'acabar amb el règim i amb el capitalisme haurà de passar comptes per la traïció de la Transició i, per a això, és molt important extreure les lliçons d'aquest període fonamental de la nostra història recent. Sense això, no aconseguirem construir la direcció revolucionària necessària per a triomfar.

BARCELONA, SETEMBRE DE 2008

Cronologia de la Transició

La Transició espanyola es va iniciar en un context marcat pel potent moviment revolucionari de Maig del 1968, que va sacsejar la societat francesa i va retornar a l'actualitat el problema del poder. Aquest moviment va tenir continuïtat en l'onada de grans vagues que von commoure Itàlia el 1969. També el 1968 es va donar la Primavera de Praga, en la qual les masses txecoslovaques es van alçar contra la burocràcia estalinista, tot i que van ser sagnantment derrotades.

Si bé l'inici de la Transició espanyola pròpiament dita se sol fixar el 1975, data de la mort de Franco, l'obertura d'una situació de crisi oberta del règim franquista ha de situar-se el desembre de 1970, amb les mobilitzacions i protestes contra el consell de guerra de Burgos, en què el règim va pretendre condemnar a mort a un grup de militants d'ETA. Aquestes mobilitzacions, que van incloure una potent vaga general al País Basc i van tenir un enorme ressò internacional, van forçar al dictador a commutar les penes de mort. Venien precedides per grans lluites estudiantils a 1969, en què el franquisme va respondre amb l'estat d'excepció i l'assassinat d'Enrique Ruano. Era el mateix any en què Joan Carles era nomenat per Franco com "successor a títol de rei".

1970

- **Grans vagues.** Destaquen la de la construcció a Granada, Sevilla i Madrid; la de SEAT i la del metro de Madrid, que és militaritzat. En aquests mesos moren cinc treballadors per trets de la policia.
- Octubre: el president nord-americà Nixon visita Espanya i s'entrevista amb Franco.
- Novembre i desembre: mobilitzacions massives, amb especial rellevància al País Basc, on té lloc una vaga general, contra el Consell de Guerra de Burgos, en què sis militants d'ETA van ser condemnats a mort, i després se'ls és commutada la pena. Un treballador és assassinat per la policia en una manifestació de protesta contra el Consell de Guerra.
-

1971

- **Estat d'excepció** en tot el país, des del 14-12-70 al 13-6-71, amb milers de detinguts.
- Eleccions sindicals a "enllaç i jurats" del Sindicat Vertical. En llocs com Catalunya, Madrid o Andalusia, són guanyades per candidatures promogudes per CCOO, sota l'impuls del PCE. En empreses significatives com Harry Walter de Barcelona són boicotejades amb èxit pels treballadors. A Navarra i altres zones d'Euskal Herria s'imposa massivament el boicot.
- Segueixen donant-se **grans vagues**, acompanyades d'una ferotge represió: vaga general a la conca minera asturiana; al setembre és assassinat a Leganés (Madrid) per trets de la Guàrdia Civil Pere Patiño quan repartia una convocatòria de vaga de la construcció. A l'octubre, nova vaga de la SEAT, en la qual la policia ocupa la fàbrica i dispara sobre els treballadors, matant a Antonio Ruiz Villalba.
- 7 de novembre: es constitueix l'Assemblea de Catalunya, agrupant al voltant del PSUC a pràcticament tota l'oposició democràtica, inclosos representants burgesos democràtics
-

1972

- Segueixen les grans mobilitzacions obreres: al març hi ha vaga de la Bazán a El Ferrol, sent assassinats per la policia dos treballadors i desenes d'ells ferits. Vaga general a Vigo.
- Juny: detenció de la direcció de Comissions Obreres en una reunió clandestina a Pozuelo, que donarà lloc al conegut com a Procés 1001.

- Setembre: Signatura d'un protocol comercial amb l'URSS, en plena crisi franquista.
- Desembre: ETA segresta a l'empresari navarrès Huarte.

1973

- Comença l'anomenada "**Crisi del petroli**": es va acabar la fase de 30 anys de "prosperitat capitalista" posterior a la II Guerra Mundial, iniciant-se un període marcat per la crisi econòmica. En el cas espanyol es donen fuites de capital, augment de l'atur..., però la patronal no tenia força per imposar una baixada o una congelació de salaris i responia als augments de salaris amb una inflació desbocada.
- Segueixen les **grans mobilitzacions obreres i la repressió**: vaga general a Navarra, dirigida per una coordinadora general de delegats de fàbrica. A l'abril la Guàrdia Civil metralla una manifestació, matant a un obrer a Sant Adrià de Besòs (Barcelona). Al setembre, un treballador de la construcció és assassinat a Reus i a l'octubre un altre a la fàbrica CASA, a Madrid. Vaga general a Cerdanyola, Vigo i el Ferrol.
- 28 d'octubre: "Caiguda dels 113" de l'Assemblea de Catalunya, provocant un enorme moviment solidari.
- 20 de desembre: **ETA vola a Carrero Blanco** el dia en què **s'inicia el procés 1001**, que finalitza amb una condemna a més de 162 anys de presó als deu sindicalistes de CCOO. Franco, després dels funerals de Carrero, diria crípticament que "no hay mal que por bien no venga".

1974

- 24 de febrer: el bisbe aperturista Añoveros difon una homilia comprensiva cap als drets dels bascos i és sotmès a arrest domiciliari.
- Vaga general al Baix Llobregat, amb ocupació dels locals del sindicat vertical. Vaga general al País Basc, netament política: contra la carestia, per les llibertats, contra la repressió, pel dret a l'autodeterminació i la dissolució dels cossos repressius.
- 2 de març: **execució de Puig Antich**.
- Abril: es desencadena la **Revolució portuguesa**, aguditzant la crisi del franquisme i donant un poderós alè a la lluita contra el règim.
- Juliol: **cau la dictadura dels coronels a Grècia**.
- 19 de juliol: Franco hospitalitzat amb una flebitis. El dictador entra ja en un deteriorament irreversible. Joan Carles assumeix interinament la direcció de l'Estat.
- Juliol: Se celebra el **Congrés de Suresnes del PSOE**, que entronitza la nova direcció, presidida per Felipe González, amb el suport polític i financer de la socialdemocràcia alemanya.

- 29 de juliol: la **Junta Democràtica** es presenta a París i Madrid, impulsada per Santiago Carrillo. S'hi va integrar el maoista Partit del Treball d'Espanya (PTE), el Partit Carlista, Comissions Obreres (CCOO), el Partit Socialista Popular (PSP) de Tierno Galván, i personatges burgesos com Calvo Serer (vinculat a l'Opus Dei), García -Trevijano o l'intel·lectual Vidal Beneyto. Abans, durant un any llarg, Carrillo havia pretès que fos Don Joan de Borbó qui l'encapçalés, encara que finalment no va resultar.
- 29 d'agost: fundació de la **Unió Militar Democràtica** (UMD), integrada per joves oficials antifranquistes.
- 13 de setembre: foc atemptat contra la cafeteria Rolando (Madrid), amb 12 morts i 80 ferits.
- 4 de desembre: vaga general a Guipúscoa.

1975

- Enorme victòria antiimperialista: **EUA, derrotat, abandona Vietnam.**
- Segueixen endavant, amb més **força, potents moviments vaguístics** al llarg de l'Estat: al gener hi ha vaga general a Navarra. Un treballador que repartia la convocatòria, assassinat. Vaga a SEAT, on fan dimitir a tots els enllaços i jurats i elegeixen 300 delegats en els tallers, entre els quals surt la comissió negociadora.
- 25 d'abril: **Estat d'excepció a Biscaia i Guipúscoa.**
- 11 de juny de 1975: es crea, en competència amb la Junta Democràtica de Carrillo, la **Plataforma de Convergència Democràtica**, encapçalada pel PSOE, amb la presència del polític democristià Ruiz Jiménez i la integració dels maoistes del Moviment Comunista (MC) i l'ORT. Al cap de poc, ingressaria el Partit Carlista i marxaria l'ORT.
- 27 de setembre de 1975: **afusellament de dos militants d'ETA** (Txiki i Otaegi) i tres del FRAP (Baena, Sánchez Bravo i García Sanz).
- Novembre: **Marxa verda** marroquina sobre el Sàhara.
- 20 de novembre: **Mor el dictador Franco.**
- 22 de novembre: **Joan Carles de Borbó coronat Rei i cap de l'Estat.**
- 13 de desembre: jura el Govern Arias Navarro.

1976

- Gener, es generalitza un enorme **moviment de vagues** a tot l'Estat. La situació pot ser qualificada, sense cap exageració, com **prerevolucionària**. Al País Basc hi va haver des de gener de 1976 a maig de 1977 un total de **13 vagues generals**. No hi va haver zona important de l'Estat que no tingués la seva vaga general.
- 12 de gener: Espanya lliura el **Sàhara** al Marroc (Marxa Verda).
- 19 al 25 de gener: vaga general d'una setmana al Baix Llobregat, en solidari-

tat amb la lluita de Laforsa, que feia 105 dies que estava de vaga contra els acomiadaments.

- 24 de gener: signatura del **Tractat d'Amistat i Cooperació amb els Estats Units**.
- 25-26 de febrer: vaga general Sabadell: el llavors governador de Barcelona afirmava: «Sabadell és la situació més greu i difícil de tota la 'Transició' a Catalunya».
- Març: es crea la Coordinación Democrática (la "**Platajunta**"), unint la Junta de Carrillo i la Plataforma del PSOE. En la seva declaració inicial "convida les institucions eclesiàstica, militar i judicial a l'obertura d'un diàleg amb l'objectiu dels superiors interessos patris, que condueixi a la realització de l'alternativa pacífica aquí definida...". L'oposició democràtica comença ja a parlar de "ruptura pactada", abandonant la idea de "ruptura democràtica". Per aquell temps, la direcció del PSOE, per boca de Múgica (després Defensor del Poble, elegit per Aznar per al càrrec), no es tallava un pèl en dir que ells no tenien inconvenient a "passar per la finestreta" de la "Llei d'associacions "d'Arias Navarro / Fraga per ser legalitzats i participar en unes hipotètiques eleccions, encara que el PCE no estigués legalitzat.
- Fraga, el ministre de la Governació, en una nota del dia 2 de març, escriu que "els sectors clau de la producció van sent tocats un darrere l'altre". Referint-se a la vaga general de Sabadell i, més encara a la que s'estava donant a Vitòria, anota que ens trobàvem amb "una ocupació de la ciutat com la de Petrograd el 1917"
- 3 de març: la policia, en el que es va conèixer com la **matança de Vitòria**, assassina a cinc treballadors i fereix a més de cent. Vitòria vivia una vaga general des del mes de gener. Aquesta gran vaga va donar lloc durant aquest temps a una **organització estable d'estil "soviètic"**, aixecada a partir dels delegats de les fàbriques, a la qual es van afegir els estudiants i representants dels barris obrers de la ciutat. Estructures d'aquest tipus van funcionar durant mesos en les altres províncies basques, per exemple, la Coordinadora de Fàbriques de Biscaia.
- Hi va haver una potent vaga general al País Basc contra la matança. Tres manifestants van ser assassinats en les protestes. L'editorial d'ABC del 4 de març deia «els agitadors han demostrat el seu veritable rostre i han assajat, a Vitòria, la destrucció de l'Estat i la societat». Vitòria va marcar **un dels moments més àlgids de la Transició**. Una vaga general de resposta als assassinats a escala estatal haguera adquirit, sens dubte, un caràcter revolucionari i hauria qüestionat directament la continuïtat del règim.
- Abril: Les Corts franquistes aproven la **Llei de Relacions Laborals**, amb indemnitzacions per acomiadament de 60 dies, contractes fixos i deixant escollir al treballador la volta a l'empresa si l'acomiadament era improcedent.

Aquesta ha estat, amb els sindicats encara il·legals i sense cap negociació, la millor legislació laboral coneguda. La part referida als acomiadaments improcedents, per pressió patronal, només duraria 6 mesos.

- 15 d'abril: el govern permet la celebració pública de Congrés de l'encara il·legal UGT.
- 9 de maig: "Successos de Montejurra", on dos militants antifranquistes del partit carlista són assassinats per la ultradreta, en una operació dirigida pels serveis del Règim.
- 3 de juliol: **Adolfo Suárez**, a instàncies de Juan Carlos, és designat President de Govern.
- 11 de juliol: Assemblea de Barcelona de CCOO. Es pronuncia a favor d'un Congrés Sindical Constituent, mentre es prepara per a constituir-se com un nou sindicat.
- 30 de juliol: El Rei concedeix una mini-amnistia pels delictes polítics.
- **Salvatge repressió policial:** el 15 d'agost, la Guàrdia Civil mata a trets a Almeria a l'estudiant de 19 anys Francisco Javier Verdejo. Al setembre la policia assassina a dos estudiants. Al novembre la Guàrdia Civil mata Javier Nuin. Dues vagues generals contra la repressió al País Basc.
- Setembre: es crea la Coordinadora Obrera Sindical (COS), formada per CCOO, UGT i USO, amb un compromís formal a favor de la unitat sindical. Durarà sis mesos
- 19 de setembre: Legalització de la ikurriña.
- 28 de setembre: CCOO crida a l'afiliació individual i a estructurar-se com a sindicat.
- 12 de novembre: diversos milions de treballadors fan vaga convocats per la COS contra la congelació salarial i les majors facilitats per a l'acomiadament
- Novembre: Ruptura a CCOO que dona lloc al Sindicat Unitari (SU), promogut per ORT i PTE. Aquest, al seu torn, es divideix entre SU (vinculat a l'ORT) i CSUT (al PTE).
- 5 de desembre: se celebra, amb autorització governamental, el XXVII congrés de l'encara il·legal PSOE
- 15 de desembre: **referèndum per a la Reforma Política**, que havia estat aprovada un mes abans per les Corts franquistes. El referèndum és guanyat pel Govern Suárez, enmig d'una enorme pressió propagandística oficial i d'una vergonyosa passivitat de PSOE i del PCE, que s'havien manifestat formalment a favor de l'abstenció.
- 22 de desembre: Santiago Carrillo és detingut i alliberat al cap de pocs dies.
- 30 de desembre: es "suprimeix" el Tribunal d'Ordre Públic, substituït per l'Audiència Nacional, amb els mateixos jutges franquistes.

1977

- Comença gener amb l'assassinat d'Arturo Ruiz a Madrid, a mans del grup feixista-policial "Triple A", en una manifestació proamnistia.
- 24 de gener: **Matança dels laboralistes d'Atocha**. Nou advocats de CCOO i del PCE van ser metrallats per un grup d'ultradreta. Cinc van resultar morts: Rodríguez Leal, Luis Javier Benavides, Enrique Valdevira, Serafín Holgado i Francisco Javier Sauquillo. A les mobilitzacions contra el múltiple assassinat, el PCE va promoure una declaració conjunta govern-oposició en suport a Suárez, i va fer tot el que va poder per impedir una resposta general i demostrar que era una "força d'ordre" capaç de contenir el moviment. Aquest va ser **un altre dels moments àlgids de la Transició**, on si s'hagués convocat una vaga general, per la qual es donaven totes les condicions, s'hauria pogut enviar a pastar el règim.
- El mateix dia de la matança, amb una curiosa coincidència, els GRAPO van segrestar Oriol y Urquijo i dos dies més tard van assassinar dos policies i un guàrdia civil.
- Febrer: **Legalització del PSOE**.
- 3 de març: "Cimera eurocomunista" a Madrid, amb míting inclòs dels caps del PCI, PCF i PCE, Berlinguer, Marchais i Carrillo. Després del míting, Carrillo va declarar que estava disposat a acceptar el manteniment de les bases militars nord-americanes a Espanya.
- 11 de març: decret ampliant l'amnistia concedida el juliol de 1976.
- 30 de març: Decret sobre el dret d'associació sindical. La **legalització de les organitzacions** sindicals serà el mes següent, el 28 d'abril.
- 9 d'abril: **Legalització de PCE**. Al cap de dos dies dimiteix el ministre de Marina, Pita da Veiga i sis dies després, el 15 d'abril, el CC del PCE aprova la següent resolució (que més tard es va conèixer que havia estat redactada pel mateix Suárez!): "En endavant, en els actes del partit, a la banda de la bandera d'aquest, figurarà la bandera amb els colors oficials de l'Estat (...) Considerem la Monarquia com un règim constitucional i democràtic (...) Estem convençuts ser alhora enèrgics i clarividents defensors de la unitat del que és la nostra pàtria comuna".
- Maig: **Setmana Pro Amnistia** a Euskal Herria, que es va saldar amb sis morts a mans de la policia i una vaga general molt massiva, però limitada al País Basc. PSOE i PCE, de nou, van cridar a la calma. Aquest va ser **un altre dels moments àlgids** de la Transició.
- 14 de maig: Joan de Borbó renuncia als seus drets dinàstics a favor de Joan Carles.
- 15 de juny: **Primeres eleccions "democràtiques"** del règim monàrquic. Es van arreglar per fer-les a mida dels franquistes reconvertits: hi havia encara organitzacions d'esquerra sense legalitzar; van crear el Senat com a cam-

bra de control, amb sobrerepresentació de les províncies rurals i amb un contingent de senadors directament designats pel Rei; només votaven els majors de 21 anys; van donar preponderància electoral a les províncies rurals en l'assignació d'escons per al Congrés; van establir llistes tancades en circumscripcions provincials controlades pels aparells dels partits i la regla D'Hondt, que castiga els minoritaris; hi va haver grans fraus en els censos; finançament il·limitat de la banca... UCD va obtenir la majoria relativa. A Catalunya la victòria incontestable va ser del PSUC-PSC-ERC, que van aconseguir el 70% dels vots. A escala estatal, el PCE / PSUC va arribar al 9,38% dels sufragis; el PSOE gairebé el 30%. Suárez va formar al cap de pocs dies el primer Govern del nou règim.

- 20 de juliol: atemptat ultradretà contra El Popus, resultant assassinat un treballador de la revista.
- 11 de setembre: Un milió i mig de manifestants a la **Diada Nacional catalana**. Aquesta mateixa tardor, centenars de milers surten al carrer al **País Basc** pels drets nacionals
- 29 de setembre: Suárez, vista la situació i el triomf electoral de l'esquerra a Catalunya, signa el decret de **restauració provisional d'una Generalitat sense poders**, amb Tarradellas de president. Fins llavors President de la Generalitat a l'exili, de seguida es va declarar "defensor indestructible de la Monarquia de Sa Majestat"
- 25 d'octubre: els polítics franquistes reciclats, els caps del PCE i del PSOE i les burgesies perifèriques signen els **Pactes de la Moncloa**. Carrillo és el seu principal artífex. Aquests Pactes, als quals es vincula la direcció de CCOO (i més tard UGT, que durant un temps es va oposar), van crear el clima i les bases per al futur acord constitucional. Van lligar de peus i mans al moviment obrer, condemnant-lo a una reducció substancial dels salaris en vincular les pujades a la inflació prevista i no a la passada (la inflació el 1977 va ser del 30%), i van començar a estendre, per primera vegada, els contractes precaris ... Hi va haver grans protestes obreres en contra.
- 14 de desembre: les Corts aproven una nova **Llei d'Amnistia**, expressament plantejada com "**lleï de punt final**" de tots els crims franquistes. Al costat dels militants bascos que es veu obligat a alliberar, el govern va aprofitar per amnistiar els pocs policies i ultradretans implicats en assassinats de lluitadors antifranquistes. Mentrestant, seguia la repressió, ara amb l'assassinat policial d'un manifestant andalús i d'un estudiant a Tenerife.

1978

- A partir d'aquest any, **els ATEMPTATS D'ETA es tornen més crus** (entre 1978 i 1982 hi va haver 265 morts per atemptats, mentre que entre 1974 i 1976 havien estat 63)

- 4 de gener: establiment de la **Preautonomia al País Basc** (el Consell General Basc) i **Gàlcia** (Xunta). En aquesta última va ser nomenat primer president, el 5 d'abril, el reconegut cacic franquista, actiu intervinent en la repressió franquista, Antonio **Rosón**.
- Gener: muntatge policial de l'atemptat a Barcelona a la sala Scala, inculpant a la CNT. Conegut com a "cas Scala", va resultar fatal per a la CNT.
- Gener-febrer: Primeres **eleccions sindicals**. Més del 70% dels delegats són de CCOO i UGT. És el moment de major afiliació (5 milions), que en poc temps descendiria a menys de la meitat.
- 19 d'abril: el IX Congrés del PCE, en què abandona formalment el leninisme.
- 8 de juliol: assassinat de **Germán Rodríguez**, militant de LKI, a la plaça de toros de Pamplona. 100 persones més resulten ferides. Vaga general al País Basc. L'11 de juliol, unitats antiavalots de la policia saquegen la ciutat de Renteria.
- Juliol: I Congrés de CCOO.
- Vagues generals econòmiques en Construcció i Metall contra les retallades salarials, tot i que hi ha menys jornades de vaga que en els anys anteriors. Un total de 32% d'assalariats van fer vaga econòmica aquest any. **La classe treballadora es conserva encara fort, però es troba ja en retirada.**
- Setembre i octubre: nous assassinats de l'extrema dreta.
- Novembre: **Operació Galàxia**: detinguts Tejero i Sáenz de Inestrillas en una trama colpista.
- 6 de desembre: **La Constitució Monàrquica és aprovada en referèndum**, amb el 59,40% dels vots. Al País Basc només vota a favor el 30%.
-

1979

- Cau el règim pro nord-americà del Sha i **revolució a l'Iran**.
- Primer trimestre: forta onada de vagues. El nombre de vaguistes va ser de 5,7 milions, gairebé el 60% del total d'assalariats, amb 171 hores d'aturada per cada vaguista.
- 1 de març: Segon triomf electoral de la UCD a les eleccions generals, enmig d'un fort augment de l'abstenció popular.
- 3 d'abril: Triomf de l'esquerra i de nacionalistes bascos i catalans a les **eleccions municipals**.
- Maig: **XXVIII Congrés** del PSOE. Felipe González dimiteix per no ser aprovada la seva proposta de suprimir la referència al marxisme, anunciada amb gairebé un any d'antelació. Al poc de dimitir, va pujar a la tribuna Tierno Galván per dir que calia acceptar les seves exigències perquè, si no, "demà mateix els alemanys tallen el finançament al partit i en uns dies més els tancs ocupen els carrers de Madrid". Felipe González va ser reelegit triomfalment

a un congrés extraordinari aquest mateix any.

- 5 de juny: vaga general al País Basc per la mort, dos dies abans, de la jove Gladis de l'Estal en una manifestació antinuclear a Tudela (Navarra)
- **Revolució nicaragüenca.** El 19 de juliol entren a Managua les columnes guerrilleres del FSLN, enmig de l'entusiasme popular.
- 14 d'agost: mor apallissat per la policia un manifestant a Galícia i un altre, a trets, l'1 de setembre.
- 25 d'octubre: Són aprovats en referèndum els Estatuts de Catalunya i el País Basc (aquest últim amb més del 40% d'abstenció, però amb el suport del PNB).
- **Tardor: Darrera gran onada de mobilitzacions de la transició**
 - ◊ Vaga general contra l'Estatut dels Treballadors a Granada, Euskadi i Astúries, acompanyada de vagues en moltes empreses, de resolucions en contra de milers de comitès d'empresa, seccions sindicals i assemblees i de grans manifestacions a tot l'Estat.
 - ◊ 13 de desembre: grans manifestacions estudiantils contra la LAU (Llei d'Autonomia Universitària). La policia mata dos joves. Novament PCE, PSOE, CCOO i UGT criden a la calma.
 - ◊ Decepció i començament d'una desafiliació massiva als sindicats i al PCE i al PSOE
- Desembre: Aprovació de l'Estatut dels Treballadors, amb el suport de PSOE i de la UGT.

1980

- Entre 80 i 82 -amb el moviment obrer i de masses ja desplaçat a un segon pla- va adquirir **gran protagonisme ETA i el "contraterrorisme" d'Estat.**
- El context internacional ve marcat per la posada en marxa d'una forta ofensiva neoliberal internacional protagonitzada per **Reagan i Thatcher.**
- 1 de febrer: assassinada a Madrid **Yolanda González**, militant del PST, pels membres de Força Nova Emilio Hellín i Ignacio Abad. Yolanda era la representant del Centre de Formació Professional de Vallecas (Madrid) a la Coordinadora d'Estudiants.
- 28 de febrer: Referèndum autonòmic a Andalusia, amb derrota estrepitosa d'UCD.
- 22 de maig: El PSOE presenta una moció de censura contra el Govern Suárez.
- 28 d'agost: és assassinat a Irun un simpatitzant abertzale. El crim el reivindicava l'organització parapolicial **"Batalló Basc Espanyol"**. El dia 30 un militant d'Herri Batasuna és mort a trets a Ondarroa per un comando parapolicial.

1981

- Greu situació de crisi econòmica, amb un atur de més de dos milions, una inflació del 15% i un enorme dèficit exterior.
- 29 de gener: Adolfo Suárez dimiteix.
- **23-F, intent de cop militar:** assalt armat al Congrés a càrrec d'un grup de guàrdies civils al comandament de Tejero, en una operació dirigida pel general Armada, amb el beneplàcit del Rei, els banquers, els EUA i el Vaticà, i amb la complicitat dels màxims dirigents de PSOE, PCE i de sectors d'UCD, disposats a integrar un "govern de concentració nacional" presidit per Armada.
- 6 de maig: epidèmia de l'oli de colza.
- 25 de febrer: Leopoldo Calvo Sotelo és investit president. El seu mandat va ser breu, però abans de sortir d'escena, va forçar l'entrada d'Espanya a l'OTAN.
- 20 de juliol: Entra en vigor la **Llei del Divorci**.

1982

- 29 de juliol: és aprovada la segona gran mesura de Calvo Sotelo, la Llei Orgànica d'Harmonització de el Procés Autònom (LOAPA), amb l'oposició dels partits nacionalistes.
- 28 d'octubre, **eleccions generals: majoria absoluta el PSOE**, enmig de grans il·lusions populars, que començarien a dissipar-se davant les polítiques dels governs de Felipe González de privatitzacions, la reconversió industrial, l'entrada a l'OTAN, el terrorisme d'Estat (GAL) i la corrupció (Els vots van ser: PSOE, 47,3%; UCD, 6,2%; PCE / PSUC, 3,9%).

1983

- Febrer: després de l'estrepitós fracàs electoral i complerta la seva missió, **desapareix UCD**. La dreta espanyola es reagrupa al voltant del PP.
- Juny: El govern del PSOE posa en marxa una salvatge **Reconversió Industrial**, que provoca grans mobilitzacions que, aïllades per la burocràcia sindical, són derrotades una rere l'altra.
-

Dades addicionals sobre els anys posteriors a 1983:

- **Vaga general el 1985** convocada per CCOO contra la reforma de les pensions del Govern de Felipe González, que la imposa.
- Vaga general del **14-D de 1988**, convocada per CCOO i UGT, contra l'establiment de contractes-escombraries projectat pel Govern de Felipe González. Seguiment total, inclosa TVE. La vaga més massiva des de la República. El Govern es va veure obligat a retirar el seu pla.
- Març de 1986: **Referèndum sobre l'OTAN.**
- Juny de 1987: **Atemptat d'ETA a Hipercor** al popular barri de la Sagrera a Barcelona, amb el resultat de 21 morts i múltiples ferits.
- 27 de març de **1994: Vaga general** convocada per CCOO i UGT i seguida massivament, contra la nova reforma laboral de Felipe González, que l'acaba imposant.
- El **1996 cau Felipe González**, enmig de l'avorriment obrer i popular, amb una gran abstenció.
- **Vaga general del 20-J de 2002** contra el Decretazo d'Aznar.

Dades addicionals d'interès sobre anys anteriors a 1970:

1944

- Maig: Discurs de **Churchill** a la Cambra dels Comuns favorable a Franco.
- Setembre: Els **Maquis** envaeixen la Vall d'Aran i són derrotats per les tropes al comandament de Yagüe (4000 detinguts).

1950

- Agost: **Els Estats Units** concedeixen a Espanya un crèdit de 62,5 milions de dòlars.
- Novembre: L'ONU aixeca el veto al règim de Franco.

1951

- Març: Vaga general a Barcelona contra la carestia.

1952

- Març: Se suprimeix el racionament del pa.

1953

- Setembre: Acords militars amb els **Estats Units.**

1954

- **Pius XII imposa a Franco el Gran collaret de l'Ordre Suprema de Crist, màxima condecoració vaticana.**

1955

- Vagues a la mineria asturiana.
- Desembre: Espanya ingressa a l'ONU.

1956

- Febrer: Els estudiants de Madrid surten al carrer.
- Abril: Es declara l'estat d'excepció durant dos mesos.
- Octubre: El règim reconeix la independència del Marroc.

1957

- Gener-febrer: **Vaga dels tramvies** a Madrid i a Barcelona.

1958

- Març: Vaga a les universitats de Madrid, Barcelona, Sevilla i Saragossa.
- Juliol: Espanya ingressa en el Fons Monetari Internacional (FMI) i el Banc Mundial.
- Llei de convenis col·lectius.

1959

- Abril: Franco inaugura el Valle de los Caídos.
- Juliol: Es promulga el Pla d'Estabilització.
- Llei d'Ordre Públic.
- Desembre: Eisenhower visita Espanya

1960

- Setembre: Llei contra el bandidatge i el Terrorisme..

1961

- Juny. Reunió de l'oposició a Munic (el contuberni de Munic).

1963

- Abril: Execució de Julián Grimau (PCE).
- Novembre: López Rodó presenta el Primer Pla de Desenvolupament.

1964

- Març: Es nega a Espanya l'entrada al Mercat Comú, encara que al juny entaulen negociacions amb Espanya.
- Setembre: Es forma la primera Comissió Obrera (CCOO).

1965

- Manifestacions estudiantils a Madrid al gener.
- Primers textos litúrgics en català i basc.

1966

- Èxit de CCOO a les eleccions a enllaços sindicals.

1967

- Gener: Segon Pla de Desenvolupament.
- Març: El Tribunal Suprem declara il·legals a CCOO.

1968

- Gener: Lliurament d'Ifni al Marroc.
- Març: Tancament indefinit de la Universitat de Madrid.
- Maig. Segrest del diari Madrid.
- Agost: primer atemptat d'ETA, que mata a Guipúscoa a l'odiat torturador policial Melitón Manzanás. S'implanta l'Estat d'excepció a Guipúscoa.
- Octubre: Independència de Guinea.

1969

- Gener: Després de diferents conflictes estudiantils, es declara l'estat d'excepció a tot Espanya, que durarà fins a finals de març.
- Juliol: Les Corts, a proposta de Franco, designen Joan Carles successor a títol de Rei.
- Detingut i assassinat l'estudiant madrileny Enrique Ruano.

